

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 9.11.2005
COM(2005) 561 końcowy

KOMUNIKAT KOMISJI

Dokument strategiczny w sprawie rozszerzenia – 2005 r.

{SEC(2005) 1433 }

{SEC(2005) 1421 }

{SEC(2005) 1422 }

{SEC(2005) 1423 }

{SEC(2005) 1424 }

{SEC(2005) 1426 }

{SEC(2005) 1428 }

1. POLITYKA UE W DZIEDZINIE ROZSZERZENIA

Wśród narzędzi polityki UE rozszerzenie Unii charakteryzuje się szczególnie dużym potencjałem. Wpływ UE przyczynił się do przekształcenia krajów Europy środkowo-wschodniej z reżimów komunistycznych w nowoczesne, dobrze funkcjonujące demokracje, a ostatnio pobudził reformy o ogromnej skali w Turcji, Chorwacji i na zachodnich Bałkanach. Sąsiedztwo krajów o stabilnej demokracji i dobrze prosperującej gospodarce rynkowej jest z korzyścią dla wszystkich obywateli europejskich. Dla UE kwestią wielkiej wagi jest ostrożne prowadzenie procesu rozszerzenia, dzięki któremu cała Europa staje się obszarem pokoju, stabilności, dobrobytu, demokracji oraz poszanowania praw człowieka i praworządności.

Po trwającym całe pokolenia okresie podziałów i konfliktów Unia Europejska w pokojowy sposób tworzy zjednoczoną Europę. W 2004 r. Unia powiększyła się o dziesięć Państw Członkowskich, a w kwietniu 2005 r. podpisała traktat o przystąpieniu z Bułgarią i Rumunią. W październiku 2005 r. Unia rozpoczęła negocjacje w sprawie przystąpienia z Turcją i Chorwacją oraz negocjacje na temat Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu z Serbią i Czarnogórą. Każda z tych decyzji była uzasadniona postępowaniem dokonanym przez wymienione państwa w wypełnianiu odpowiednich warunków.

Szczególne wyzwanie dla UE stanowi obszar Bałkanów zachodnich. Konieczne jest wykazanie potencjału polityki rozszerzenia w zakresie stymulowania transformacji w regionach, gdzie państwa są słabe, a w społeczeństwach istnieją podziały. Przekonująca perspektywa polityczna ostatecznej integracji z Unią ma kluczowe znaczenie dla kontynuacji reform w tych państwach. Równie oczywiste jest jednak to, że państwa te będą mogły przystąpić do Unii jedynie po całkowitym wypełnieniu odpowiednich kryteriów.

Polityka rozszerzenia jest określona w art. 49 Traktatu o Unii Europejskiej, który mówi, że każde państwo europejskie respektujące podstawowe zasady demokratyczne UE może ubiegać się o członkostwo w Unii¹. UE ustanowiła polityczne i gospodarcze kryteria członkostwa, a także kryteria dotyczące obowiązków wynikających z członkostwa oraz zdolności administracyjnych do wdrożenia i egzekwowania prawa i polityki UE². Trzy główne zasady kształtujące podejście Komisji do rozszerzenia to konsolidacja, warunkowość i informacja.

Konsolidacja zobowiązań UE w kwestii rozszerzenia

Rozszerzenie zawsze było kluczowym elementem budowy zjednoczonej Europy. Unia Europejska nie może się wyrzec odpowiedzialności za zapewnianie bezpieczeństwa, stabilności i dobrobytu na własnym kontynencie i poza nim. Obecnie program rozszerzenia koncentruje się na Bałkanach i Turcji, zgodnie z decyzjami podjętymi przez głowy państw i szefów rządów UE. Perspektywa integracji europejskiej była czynnikiem, który zmotywował te państwa do dokonania w ostatnich latach znacznych postępów; proces reform nadal jednak nie jest stabilny. Przyszłość niesie istotne wyzwania, jak na przykład uregulowanie statusu Kosowa, w którym to procesie Unia Europejska będzie odgrywać centralną rolę.

---

¹ Artykuły 49 i 6 Traktatu o Unii Europejskiej.

² Zgodnie z konkluzjami z posiedzeń Rady Europejskiej w Kopenhadze w 1993 r. i w Madrycie w 1995 r.

Komisja jest przekonana, że ostrożnie prowadzony proces przystąpienia przynosi korzyści całej Europie. Dobre funkcjonowanie Unii leży w interesie zarówno jej obecnych, jak i przyszłych członków. Zdolność Unii do przyjmowania nowych członków przy jednoczesnym utrzymaniu tempa integracji europejskiej jest istotnym elementem leżącym w ogólnym interesie Unii, jak również krajów kandydujących³.

W bliskiej przyszłości nie przewiduje się dalszego jednoczesnego rozszerzenia o dużą grupę państw. Negocjacje akcesyjne z Turcją to proces długoterminowy. Region Bałkanów zachodnich obejmuje mniejsze państwa, będące na różnych etapach procesu integracji z Unią. Przyszłe rozszerzenia będą przebiegać w tempie uzależnionym od wyników każdego z państw w zakresie dostosowywania się do ścisłych norm – ma to zapewnić płynne przyjmowanie do UE nowych członków.

Tempo rozszerzenia musi być uzależnione od zdolności Unii do przyjmowania nowych członków. Rozszerzenie polega na wspólnym zaangażowaniu w przedsięwzięcie oparte na wspólnych zasadach, politykach i instytucjach. Unia musi zagwarantować, że jest w stanie utrzymać zdolność do działania i decydowania przy zachowaniu uczciwej równowagi w ramach swoich instytucji, przestrzegać ograniczeń budżetowych i realizować w różnych dziedzinach wspólną politykę, dobrze funkcjonującą i zapewniającą osiągnięcie wyznaczonych celów.

Przez ostatnie trzy dekady Unia Europejska przyjęła z dobrym wynikiem bardzo różne kraje. Poprzez odpowiednie kształtowanie polityk i rozwijanie instytucji, Unii udało się w pozytywny sposób zareagować na nowe okoliczności – upadki dyktatur, koniec komunizmu, rosnącą globalizację. Rozszerzenie okazało się w tym procesie skutecznym instrumentem.

Stosowanie uczciwych i ścisłych warunków

Unia Europejska musi nadal rygorystycznie wymagać wypełnienia ustanowionych przez siebie kryteriów, ale jednocześnie sprawiedliwie nagradzać postęp. Kraje aspirujące do członkostwa mogą przejść do kolejnego etapu procesu jedynie po wypełnieniu warunków danego etapu. Ponadto Komisja jest gotowa zalecić zawieszenie procesu w przypadku poważnego, utrzymującego się naruszania podstawowych zasad UE lub niespełnienia przez dany kraj niezbędnych wymogów na którymkolwiek etapie. Do wymogów tych należy współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ).

Unia Europejska będzie nadal zdecydowanie żądać wypełnienia przez kraje aspirujące do członkostwa wszystkich wymogów przed przystąpieniem. Komisja będzie służyć poszczególnym krajom pomocą i śledzić ich postępy w celu zapewnienia właściwego wdrażania i egzekwowania przepisów.

Zarówno na Bałkanach, jak i w Turcji skuteczna stymulacja reform poprzez ustanawianie warunków zależy od zachowania wiarygodnej perspektywy politycznej ostatecznej integracji z Unią. Utrzymanie poparcia opinii publicznej dla odważnych i często trudnych reform w krajach aspirujących do członkostwa będzie bardziej prawdopodobne, jeśli Unia będzie te kraje wspierać i współpracować z nimi, a także dotrzymywać własnych obietnic.

---

³ Zgodnie z deklaracjami Rady Europejskiej na szczycie w Kopenhadze w czerwcu 1993 r.

Perspektywa przejścia do kolejnego etapu w stosunkach z Unią jest dla tych krajów silnym czynnikiem motywującym do transformacji i przyjmowania standardów i wartości UE. Postęp w kierunku członkostwa ma wartość sam w sobie, nawet jeśli przystąpienie jest kwestią odległej przyszłości. Postęp ten jest często trudny, dlatego też konieczne jest stałe zaangażowanie UE w ciągły proces i koncentracja na wynikach. W dalszej części niniejszego dokumentu przedstawiono zarys mapy drogowej realizacji europejskich aspiracji krajów Bałkanów zachodnich; określono w nim poszczególne etapy i warunki z nimi związane.

Informowanie o strategii rozszerzenia

Szerokie poparcie społeczne jest konieczne w celu dalszego prowadzenia polityki rozszerzenia. Komisja jest świadoma obaw obywateli Unii Europejskiej dotyczących integracji europejskiej w ogóle, a rozszerzenia w szczególności. Unia musi lepiej informować o celach procesu przystąpienia, wyzwaniach, które się z nim wiążą, oraz sposobach kształtowania relacji z poszczególnymi krajami. Jest to szczególnie ważne w kontekście obaw opinii publicznej dotyczących wyzwań globalizacji oraz w kontekście debaty o przyszłości Europy. Unia musi bezpośrednio reagować na obawy swoich obywateli. W szczególności musi zaoferować jasną strategię przyszłych przystąpień, opartą na obiektywnych warunkach i realistycznych zobowiązaniach. Lepsza informacja o poprzednich rozszerzeniach ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia poparcia dla kolejnych przystąpień.

Ostatnie rozszerzenie było niezwykle sukcesem. Przed dniem 1 maja 2004 r. wielu przewidywało, że największe rozszerzenie w historii UE spowoduje poważne problemy, np. paraliż instytucji i masowy napływ pracowników. Tymczasem konieczne zmiany okazały się wykonalne, a ich zakres ograniczony. Dwadzieścia pięć nowych Państw Członkowskich uczestniczy w pełni w pracach instytucji. Obywatele UE pracujący poza ojczyzną pozytywnie przyczyniają się do stanu gospodarki tych Państw Członkowskich, które otwały dla nich swoje rynki pracy.

Nowe Państwa Członkowskie wniosły tymczasem gospodarczą dynamikę i pomogły w tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy w całej Unii. Rozwój handlu i inwestycji pobudził wzrost wspólnego rynku. Wszyscy obywatele europejscy odnoszą korzyści ze stosowania norm europejskich w nowych Państwach Członkowskich, np. w dziedzinie ochrony środowiska.

Świadomość tego sukcesu nie została jednak odpowiednio upowszechniona. To wymaga wspólnego, skoordynowanego działania. Państwa Członkowskie muszą wziąć na siebie odpowiedzialność za wyjaśnienie i obronę uzgodnionych jednomyślnie polityk. Komisja będzie uzupełniać te działania poprzez informowanie, z użyciem szerokiego zakresu kanałów, o swojej polityce rozszerzenia oraz poprzez dowodzenie nieprawdziwości błędnych przekonań. Będzie starała się uczestniczyć w dialogu z głównymi uczestnikami polityki, mediami, środowiskami akademickimi, kręgami biznesowymi i partnerami społecznymi w celu promowania opartej na rzetelniejszej wiedzy debaty na temat przeszłych i przyszłych rozszerzeń. Bardzo istotną częścią strategii informacyjnej Komisji jest dialog ze społeczeństwem obywatelskim, którego celem jest wzmocnienie związków pomiędzy społeczeństwem obywatelskim w UE a krajami kandydującymi dla poprawy wzajemnego

zrozumienia, wyjaśnienia kwestii wzbudzających obawy oraz promowania wartościowej debaty⁴.

***_

W niniejszym dokumencie poruszono kwestie krajów kandydujących – Chorwacji i Turcji – a następnie potencjalnych krajów kandydujących z regionu Bałkanów zachodnich⁵. Jednocześnie z niniejszym dokumentem opublikowane zostają szczegółowe sprawozdania z postępów każdego kraju. Analiza dotycząca Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii jest zawarta w opinii w sprawie wniosku tego kraju o członkostwo w UE, również przedstawionej dnia 9 listopada.

2. TURCJA I CHORWACJA

2.1. Postęp dokonany przez Turcję

W Turcji trwają przemiany polityczne; kraj ten nadal w wystarczającym stopniu spełnia kryteria polityczne z Kopenhagi. Niedawno zostały wprowadzone w życie ważne reformy legislacyjne, które powinny doprowadzić do zmian strukturalnych systemu prawnego, szczególnie w dziedzinie sądownictwa. W 2005 r. jednak tempo przemian spadło, a wdrażanie reform nadal przebiega nierównomiernie. Choć skala naruszeń praw człowieka spada, to jednak występują one nadal i istnieje pilna potrzeba zarówno wdrożenia istniejącego już prawodawstwa, jak i podejmowania dalszych inicjatyw legislacyjnych w niektórych obszarach. Konieczne są dalsze znaczące działania w kwestiach dotyczących swobód podstawowych i praw człowieka, a w szczególności wolności wypowiedzi, praw kobiet, wolności religijnych, praw związków zawodowych i praw kulturowych, jak również dalsze nasilenie walki z torturami i złym traktowaniem. Turcja powinna w szczególności dbać o lepsze włączanie procesu reform w pracę wszystkich władz publicznych. Zobowiązanie Turcji do dalszych reform politycznych powinno przekładać się na bardziej konkretne osiągnięcia, przynoszące korzyści wszystkim obywatelom Turcji, niezależnie od ich pochodzenia.

Turcja dokonała zasadniczego postępu na polu gospodarczym i może teraz być uznawana za funkcjonującą gospodarkę rynkową, o ile zapewni trwałę utrzymanie niedawnych osiągnięć stabilizacji i reform. Turcja powinna również w perspektywie średnioterminowej być w stanie sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym wewnątrz Unii, o ile trwale utrzyma politykę stabilizacji oraz podejmie dalsze zdecydowane kroki w kierunku reform strukturalnych.

W zakresie przyjęcia i wdrożenia porządku (dorobku) prawnego Wspólnoty, Turcja osiągnęła postęp w niektórych obszarach, jednak w większości dziedzin znajduje się ciągle na wczesnych etapach procesu. We wszystkich obszarach konieczna jest dalsza praca; nowo przyjmowane prawodawstwo nie powinno odbiegać w treści od dorobku prawnego Wspólnoty; należy zaprzestać dyskryminacji usługodawców lub produktów spoza Turcji oraz odmiennego traktowania Państw Członkowskich UE. Konieczne jest przestrzeganie zobowiązań wynikających z unii celnej. Do stosowania przepisów UE w miarę ich

---

⁴ Zob. komunikat Komisji w sprawie dialogu na temat społeczeństwa obywatelskiego pomiędzy UE a krajami kandydującymi (COM (2005) 290).

⁵ Dnia 25 października 2005 r. Komisja złożyła sprawozdanie z monitorowania postępów Bułgarii i Rumunii (zob. komunikat Komisji COM(2005) 534).

wprowadzania w kraju niezbędne jest również wzmocnienie zdolności organów administracyjnych i sądownictwa.

2.2. Postęp dokonany przez Chorwację

W przypadku Chorwacji nie występują istotne trudności w spełnieniu politycznych kryteriów członkostwa. W wielu obszarach dokonano postępu, ale konieczne są dalsze działania na rzecz reformy sądownictwa (co obejmuje również bezstronne ściganie zbrodni wojennych), a także zwalczania korupcji, poprawy sytuacji mniejszości oraz ułatwiania powrotu uchodźców. Dokonano istotnego postępu w dziedzinie współpracy regionalnej, zarówno w zakresie stosunków dwustronnych z krajami sąsiednimi, jak i inicjatyw regionalnych. Brak pełnej współpracy Chorwacji z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ) nie pozwolił Unii Europejskiej na rozpoczęcie negocjacji w sprawie przystąpienia w przewidywanym terminie (marzec 2005 r.); obecnie pełna współpraca została już nawiązana i musi być utrzymana.

Pod względem kryteriów gospodarczych Chorwację można uznać za funkcjonującą gospodarkę rynkową. Powinna ona w perspektywie średnioterminowej być w stanie sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym w ramach Unii pod warunkiem dalszego wdrażania programu reform w celu usunięcia istniejących jeszcze niedociągnięć.

Jeśli chodzi o przyjęcie i wdrożenie porządku prawnego UE, Chorwacja dokonała pewnego postępu, głównie w zakresie dostosowania prawodawstwa. Chorwacja musi kontynuować dostosowanie prawodawstwa we wszystkich obszarach, jednocześnie wzmacniając zdolności administracji i sądownictwa w celu egzekwowania dorobku prawnego Wspólnoty. W wielu przypadkach egzekwowanie nie jest skuteczne, a zdolności administracyjne nadal są nierównomierne.

2.3. Strategia przystąpienia

Prowadzenie negocjacji w sprawie przystąpienia

W momencie rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych dnia 3 października 2005 r. stosunki pomiędzy Unią Europejską a Turcją i Chorwacją wkroczyły w nową historyczną fazę. Unia wypełniła w tym zakresie swoje zobowiązania. Negocjacje dadzą obu krajom szansę wykazania własnej determinacji i zdolności do przeprowadzenia koniecznych przekształceń i spełnienia wszystkich wymogów członkostwa.

Podpisanie tego lata dodatkowego protokołu do Układu z Ankary było warunkiem rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych z Turcją. UE będzie bacznie śledzić wdrażanie Protokołu oraz dokona w 2006 r. oceny jego wdrożenia; w szczególności zbada, czy zniesiono wszystkie ograniczenia swobodnego przepływu towarów, w tym ograniczenia dotyczące środków transportu.

Ocena Prokuratora MTKJ, stwierdzająca, że Chorwacja obecnie w pełni współpracuje z Trybunałem, otworzyła Radzie drogę do rozpoczęcia negocjacji w sprawie przystąpienia. Trwała pełna współpraca z MTKJ pozostanie wymogiem warunkującym postęp procesu przystąpienia aż do jego końca. Jakikolwiek ograniczenia współpracy z MTKJ na którymkolwiek etapie będą miały wpływ na ogólny postęp negocjacji i mogą doprowadzić do ich zawieszenia.

Podstawą prowadzenia negocjacji będą wyraźne i rygorystyczne ramy negocjacyjne, uzgodnione przez Radę, określające metodę i zasady przewodnie negocjacji⁶. Przebieg negocjacji będzie uzależniony od własnych zasług poszczególnych krajów, a ich tempo będzie zależało od postępów poszczególnych krajów w spełnianiu kryteriów członkostwa. Unia oczekuje od obu krajów pełnej realizacji kryteriów politycznych oraz działań w kierunku dalszej poprawy sytuacji w tym zakresie w trakcie całego procesu negocjacyjnego. W przypadkach poważnego i utrzymującego się naruszenia przez którykolwiek kraj zasad wolności, demokracji, poszanowania praw człowieka i podstawowych swobód oraz praworządności, na których to zasadach opiera się Unia, negocjacje o przystąpieniu mogą zostać zawieszane. Aby uzyskać status Państw Członkowskich, oba kraje będą musiały przyjąć dorobek prawny Unii. Podobnie jak w przypadku wszystkich wcześniejszych negocjacji o przystąpieniu mogą zostać przyjęte specjalne uzgodnienia.

Unia określi punkty odniesienia dla przejściowego zamknięcia, a w odpowiednich przypadkach również otwarcia, poszczególnych rozdziałów. Wśród punktów odniesienia wymagających rozważenia w dziedzinie gospodarki Komisja zwróci szczególną uwagę na wypełnienie zobowiązań umownych wobec Unii oraz wszystkich jej Państw Członkowskich na mocy układów o stowarzyszeniu, w tym, w przypadku Turcji, na kwestie unii celnej oraz Dodatkowy Protokół, a także na kryterium funkcjonującej gospodarki rynkowej. Jeśli na dalszym etapie Komisja stwierdzi, że kraj kandydujący przestał spełniać określone zobowiązania lub kryteria, Komisja może zaproponować Państwom Członkowskim zawieszenie negocjacji akcesyjnych nad odpowiednimi rozdziałami.

Pierwszym krokiem negocjacji było rozpoczęcie przeglądu (tzw. *screening*) dorobku prawnego Unii w dniu 20 października 2005 r. Procedura przeglądu obejmuje współpracę ekspertów z Turcji i Chorwacji oraz ekspertów Komisji w celu wyjaśnienia przepisów UE oraz analizy planów poszczególnych krajów w zakresie przyjmowania i wdrażania tych zasad. Przewiduje się, że przegląd wszystkich rozdziałów dorobku prawnego Wspólnoty potrwa do jesieni 2006 r. Po przeglądzie danego rozdziału UE, na wniosek Komisji, zdecyduje, czy w odniesieniu do tego rozdziału można rozpocząć negocjacje lub jakie punkty odniesienia muszą zostać zrealizowane przed ich rozpoczęciem.

Wsparcie reform

Jednym z głównych elementów strategii Komisji wobec Turcji jest aktywne wspieranie procesu reform politycznych. Regularne monitorowanie kryteriów politycznych stało się intensywniejsze w miarę częstych spotkań na szczeblu politycznym oraz w grupach ekspertów, podczas których dokonywany jest szczegółowy przegląd wszystkich pojawiających się kwestii i problemów w różnych dziedzinach w ramach kryteriów politycznych. Dla utrzymania tempa negocjacji konieczne jest, aby główne nierozwiązane dotąd kwestie zostały uregulowane na wczesnych etapach negocjacji o przystąpieniu, m. in. poprzez określanie punktów odniesienia dla niezbędnych działań w ramach odpowiednich rozdziałów negocjacji.

Komisja oferowała i w dalszym ciągu oferuje czynne wsparcie procesu politycznych, gospodarczych i innych reform w Chorwacji, związanych z procesem przystąpienia,

---

⁶ Ramy negocjacyjne są opublikowane pod adresem <http://europa.eu.int/comm/enlargement/turkey/docs.htm> oraz http://europa.eu.int/comm/enlargement/croatia/key_documents.htm.

szczególnie w kontekście Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu, który wszedł w życie w lutym 2005 r.

Komisja proponuje obu krajom Partnerstwa dla Członkostwa, obejmujące główne priorytety określone w sprawozdaniach o postępach. Partnerstwa dla Członkostwa stanowią przełożenie warunków postępu integracji z Unią Europejską na konkretne działania. Projekty pomocowe UE są tworzone wokół tych samych priorytetów.

Po uzyskaniu statusu kraju kandydującego Chorwacja uzyskała możliwość korzystania z wszystkich trzech przedakcesyjnych instrumentów finansowych: Phare – na rzecz tworzenia instytucji oraz na rzecz spójności gospodarczej i społecznej; ISPA – na potrzeby infrastruktury transportu i ochrony środowiska; oraz SAPARD – na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Ponadto Chorwacja nadal jest upoważniona do korzystania w 2005 i 2006 r. z Programu Regionalnego CARDS. Wysokość finansowania przedakcesyjnego wynosi 105 mln EUR w 2005 r. i 140 mln EUR w 2006 r. Chorwacja może uczestniczyć również w programach wspólnotowych.

Program przedakcesyjnej pomocy finansowej dla Turcji na rok 2005 składa się z programu krajowego oraz powiązanych wydatków na programy wielonarodowe, komunikację i zarządzanie; łączna kwota pomocy wynosi 300 mln EUR w 2005 r. i 500 mln EUR w 2006 r. Główne priorytety programu na 2005 r. stanowią odzwierciedlenie priorytetów UE w zakresie kryteriów politycznych, spójności gospodarczej i społecznej, wdrożenia dorobku prawnego Wspólnoty w najistotniejszych obszarach oraz dialogu politycznego i społecznego pomiędzy UE i Turcją. Obejmuje to również finansowanie mające na celu przygotowanie Turcji do realizacji infrastruktury o dużej skali, a także wdrożenia środków podobnych do funduszy strukturalnych począwszy od 2007 r.

3. BAŁKANY ZACHODNIE

3.1. Postęp dokonany przez Albanie, Bośnię i Hercegowinę, Byłą Jugosłowiańską Republikę Macedonii⁷ oraz Serbię i Czarnogórę i Kosowo⁸

Sytuacja i wydarzenia polityczne

Ogólna sytuacja polityczna ulega poprawie, jednak poważne wyzwania nadal pozostają aktualne. Albania jest stabilniejsza pod względem politycznym, o czym świadczyła płynna zmiana rządu w lipcu i sierpniu 2005 r.; system rządów nadal wymaga jednak zdecydowanej poprawy. Bośnia i Hercegowina dokonała znacznego postępu w realizacji priorytetów określonych w analizie wykonalności, jednak stopień złożoności struktur konstytucyjnych kraju powoduje często zastoje i niską efektywność procesów decyzyjnych. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii wykazała silne zaangażowanie na rzecz realizacji Umowy Ramowej z Ochrydy oraz dokonała od 2001 r. znacznego postępu w umacnianiu stabilności kraju. Serbia i Czarnogóra zmagają się ze słabością strukturalną i trudnościami w koordynacji, szczególnie w obszarach, w których występuje podział kompetencji pomiędzy Związek Państw a republiki. Instytucjom Kosowa nadal brakuje politycznej dojrzałości koniecznej do

---

⁷ Postęp dokonany przez Byłą Jugosłowiańską Republikę Macedonii jest opisany w oddzielnie opublikowanej opinii Komisji (COM(2005) 562).

⁸ Kosowo podlega obecnie zarządowi na mocy Rezolucji nr 1244 Rady Bezpieczeństwa ONZ.

budowy autentycznie demokratycznego, bezpiecznego i wielonarodowościowego społeczeństwa.

Funkcjonowanie instytucji demokratycznych ulega ogólnej poprawie. Konieczne jest dokończenie reform wyborczych w krajach regionu. Nastąpiła poprawa w zakresie standardów prowadzenia wyborów. Parlamenty w regionie stają się coraz bardziej skuteczne, jednak ich pracę utrudnia brak zasobów oraz mało konstruktywna atmosfera polityczna w niektórych krajach. Administracje publiczne są podatne na wpływy polityczne, a także charakteryzują się małymi zdolnościami w zakresie administracji i wdrażania przepisów. Konieczne jest w wymienionych krajach nasilenie działań reformatorskich, a także stworzenie wysoko wykwalifikowanej i niezależnej służby cywilnej, mogącej zarządzać procesem integracji europejskiej.

Trwa reforma systemów sądownictwa; poprawie ulegają uregulowania prawne, jednak władze sądownicze nadal są słabe i charakteryzują się zbyt małą niezależnością. Wspólnymi problemami są niska efektywność, brak zasobów, opóźnienia w rozpatrywaniu spraw oraz mała skuteczność wdrażania i egzekwowania prawodawstwa. W Kosowie kluczowym priorytetem jest rekrutacja pracowników sądownictwa spośród społeczności mniejszościowych. Choć prawie we wszystkich krajach istnieją ramy prawne ochrony praw człowieka i mniejszości, w praktyce nadal występuje dyskryminacja.

Konieczna jest kontynuacja reformy służb policyjnych, zapewniająca ich działalność wolną od wpływów politycznych oraz ich organizację zgodną z kryteriami technicznymi i profesjonalnymi. W całym regionie istotnym problemem pozostaje zorganizowana przestępczość i korupcja. Strategie antykorupcyjne poszczególnych krajów wymagają udoskonalenia i uzupełnienia o aktualne i realistyczne cele i harmonogramy.

Liczba osób nadal zarejestrowanych jako uchodźcy lub przesiedleńcy wewnętrzni spadła, głównie w wyniku ponownej rejestracji uchodźców i przesiedleńców w Serbii i Czarnogórze oraz w Bośni i Hercegowinie. Starcia w Kosowie w marcu 2004 r. znacznie skomplikowały proces powrotów, zaś dialog w tej sprawie pomiędzy Belgradem a Prisztiną w dalszym ciągu napotyka na trudności.

Bośnia i Hercegowina oraz Serbia i Czarnogóra poczyniły znaczne postępy we współpracy z MTKJ; wielu oskarżonych przekazano do Hagi, jednak oba państwa nadal muszą działać na rzecz doprowadzenia do pełnej współpracy. Prawie wszystkie państwa dostosowały się do decyzji Rady o zamrożeniu majątków osób fizycznych oskarżonych przed MTKJ⁹.

Zwiększanie współpracy w regionie jest istotne dla dalszej stabilizacji i procesu pojednania. Jest ono wskaźnikiem zdolności danego kraju do prowadzenia bardziej zaawansowanych stosunków z UE. Niedawne przeprosiny prezydenta Serbii za zbrodnie wojenne popełnione przez jego rodaków w Bośni i Hercegowinie stanowiły optymistyczną oznakę pogłębiania się procesu pojednania. Poprawie uległa współpraca w kwestii powrotu uchodźców; coraz szersza jest również współpraca w obszarach sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa, w tym w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej.

W ciągu ostatnich sześciu lat Pakt Stabilności w znaczny sposób przyczynił się do postępu, jednak okoliczności jego funkcjonowania ulegają zmianie. Region w coraz większym stopniu

---

⁹ Decyzja Rady 2004/767/WPZiB wprowadzająca w życie wspólne stanowisko 2004/694/WPZiB.

przejmuje odpowiedzialność za współpracę regionalną, np. poprzez Proces Współpracy w Europie Południowo-Wschodniej. W ramach zreformowanego Paktu Stabilności możliwe byłoby stopniowe i odpowiednie przenoszenie jego głównych funkcji na region w celu utrzymania dynamizmu współpracy regionalnej.

Rozwój sytuacji gospodarczej

Nastąpiło dalsze ogólne umocnienie stabilności makroekonomicznej, co przyczyniło się do trwałości stóp wzrostu i niewielkiej inflacji. Wysokie poziomy deficytu na rachunku bieżącym nadal jednak powodują wysoką wrażliwość.

Postęp reform strukturalnych był nierównomierny. Proces prywatyzacji i restrukturyzacji znajduje się na różnych etapach. Egzekwowanie praw majątkowych i umów nadal napotyka na trudności. Istnienie dużego sektora nieformalnego nadal było przyczyną nierównej konkurencji i uchylania się od płacenia podatków. Nastąpił postęp w dziedzinie liberalizacji handlu dzięki ukończeniu tworzenia regionalnej sieci umów o wolnym handlu. W celu stworzenia funkcjonujących gospodarek rynkowych kraje regionu muszą zapewnić dalszą stabilizację makroekonomiczną oraz prowadzenie reform strukturalnych, w tym liberalizację i prywatyzację. Proces ten wymaga stworzenia odpowiednich ram regulacyjnych oraz struktur ładu korporacyjnego.

3.2. Strategia przedakcesyjna

Realizacja perspektywy członkostwa: mapa drogowa

Wszystkim państwom regionu Bałkanów zachodnich zaoferowano perspektywę członkostwa w UE po spełnieniu przez nie koniecznych warunków¹⁰. Unia Europejska podtrzymuje to zobowiązanie. Postęp każdego kraju w kierunku tego celu będzie uzależniony od jego własnych osiągnięć i postępu w wypełnianiu wymogów. Kraje regionu znajdują się na różnych etapach swojej drogi do członkostwa w UE, ale wszystkie będą w stanie zrealizować swoje europejskie aspiracje poprzez działanie zgodne z przedstawioną poniżej mapą drogową.

Jako potencjalne kraje kandydujące, państwa Bałkanów zachodnich mają już dostęp do szeregu instrumentów służących również krajom kandydującym. Instrumenty te obejmują dostęp do programów Wspólnoty w takich dziedzinach, jak edukacja, nauka i badania, pomoc w osiągnięciu standardów Unii, preferencje handlowe dla produktów pochodzących z tych krajów, regularne sprawozdania Komisji oraz ustalanie priorytetów polityki przez UE.

Każdy z krajów może zawrzeć z UE daleko idący **Układ o Stabilizacji i Stowarzyszeniu**. Tego rodzaju układy stanowią pomoc dla krajów Bałkanów zachodnich w przygotowaniu do przyszłego członkostwa poprzez wprowadzenie zasad UE w różnych dziedzinach na długo przed przystąpieniem. Do tej pory Układy o Stabilizacji i Stowarzyszeniu zawarły Chorwacja i Była Jugosłowiańska Republika Macedonii. Albania jest bliska zakończenia opracowywania Układu, natomiast Serbia i Czarnogóra niedawno rozpoczęła negocjacje w sprawie Układu, zaś Bośnia i Hercegowina niedługo je rozpocznie.

Przed **rozpoczęciem negocjacji nad Układem o Stabilizacji i Stowarzyszeniu** UE bada, czy spełnione są podstawowe warunki. Warunkiem wstępnym rozpoczęcia negocjacji jest wystarczający poziom **stabilizacji**.

---

¹⁰ Szczyt Rady Europejskiej w Salonikach w czerwcu 2003 r.

Unia Europejska oferuje wsparcie dla dalszej stabilizacji regionu za pośrednictwem szeregu instrumentów w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Do instrumentów tych należą Specjalni Przedstawiciele UE, Misja Obserwacyjna UE, Siły Zbrojne UE w Bośni i Hercegowinie oraz Misje Policyjne UE w Bośni i Hercegowinie oraz w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii. W miarę stabilizacji i postępów krajów w kierunku integracji europejskiej konieczne będą odpowiednie zmiany charakteru zaangażowania UE. W 2005 r. Unia dokonała ważnego kroku, powołując tę samą osobę na stanowiska Szefa Przedstawicielstwa Komisji oraz Specjalnego Przedstawiciela UE w Skopje.

Kiedy stabilizacja będzie w odpowiednim stopniu zapewniona, Komisja może przedstawić Radzie w **sprawozdaniu dotyczącym wykonalności** zalecenie dotyczące ewentualnego rozpoczęcia negocjacji w sprawie Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu oraz terminu ich rozpoczęcia. Posiadanie stosunków umownych jest kwestią bardzo istotną, dlatego też Komisja uważa za priorytet jak najszybsze wynegocjowanie i zawarcie Układów o Stabilizacji i Stowarzyszeniu z pozostałymi krajami. Negocjacje na temat Układu z Serbią i Czarnogórą rozpoczęto w październiku 2005 r.; wtedy również Komisja zaleciła Radzie rozpoczęcie negocjacji w sprawie Układu z Bośnią i Hercegowiną.

Negocjacje w sprawie Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu mogą zostać **zakończone** po osiągnięciu przez dany kraj wystarczającego ogólnego postępu w tych obszarach reform, które są niezbędne dla realizacji Układu. Podpisany Układ podlega ratyfikacji przez UE oraz przez przyszły kraj stowarzyszony. Do czasu ratyfikacji postanowienia Układu dotyczące handlu stosuje się na podstawie umowy przejściowej. Po ratyfikacji Układ wchodzi w życie.

Chorwacja i Była Jugosłowiańska Republika Macedonii zawarły już Układy o Stabilizacji i Stowarzyszeniu. Albania dokonała wystarczających postępów w rozwijaniu ram legislacyjnych i instytucjonalnych oraz zdolności administracyjnych koniecznych dla właściwej realizacji przyszłego Układu; otwiera to możliwość zakończenia negocjacji w tej sprawie.

Zdaniem Komisji zakończenie negocjacji w sprawie Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu z Serbią i Czarnogórą oraz Bośnią i Hercegowiną powinno być możliwe w okresie jednego roku od ich rozpoczęcia. Termin ten jest ambitny, a jego dotrzymanie będzie zależęć od konkretnych postępów reform politycznych, ekonomicznych i instytucjonalnych.

Sukces w negocjacjach i zawarciu Układu stanowi dla danego kraju szansę wykazania, że jest on w stanie utrzymać bardziej zaawansowane stosunki z UE. Właściwa realizacja Układu jest zatem najlepszą podstawą dla oceny gotowości danego kraju do przejścia do kolejnych faz – uzyskania statusu kraju kandydującego, a następnie negocjacji akcesyjnych. Zadawalające wyniki danego kraju w zakresie realizacji zobowiązań wynikających z Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu (włączając w to postanowienia związane z handlem) będzie zatem kluczowym elementem, na podstawie którego UE będzie rozpatrywać **wnioski** o członkostwo.

Po otrzymaniu wniosku o członkostwo, na podstawie opinii Komisji, Unia Europejska może postanowić o przyznaniu krajowi składającemu wniosek **statusu kraju kandydującego**. Status ten jest polityczną formą uznania bliższych stosunków z danym krajem na jego drodze do członkostwa. Przyznanie statusu oznacza w praktyce, że we wszystkich obszarach istotnych dla ostatecznego przyjęcia przez dany kraj zobowiązań wynikających z członkostwa (np. przygotowanie do wdrożenia funduszy strukturalnych) kraj ten może korzystać z pomocy UE. Nie oznacza to jednak automatycznego zwiększenia ogólnej sumy pomocy przydzielanej danemu krajowi. Status kraju kandydującego oznacza, że dany kraj wchodzi nowy etap

stosunków z UE i będzie mógł czerpać korzyści z pogłębionego dialogu politycznego i współpracy gospodarczej z Komisją i Państwami Członkowskimi.

Posiadanie statusu kraju kandydującego jest konieczne, ale niewystarczające do **rozpoczęcia negocjacji w sprawie przystąpienia** (negocjacji akcesyjnych). Przed ich rozpoczęciem dany kraj musi osiągnąć wystarczający poziom zgodności z kryteriami kopenhaskimi. Konieczne jest wypełnienie kryteriów politycznych¹¹, w tym (w odpowiednich przypadkach) pełna współpraca z MTKJ, jak również wcześniejsze dokonanie przez dany kraj znacznego postępu w kierunku wypełnienia kryteriów gospodarczych i zobowiązań wynikających z członkostwa. W przedstawionej przez siebie opinii dotyczącej wniosku danego kraju o członkostwo Komisja analizuje stopień ogólnej zgodności z kryteriami, a następnie regularnie przedstawia sprawozdania z postępów dokonywanych przez dany kraj. Rada Europejska na podstawie zalecenia Komisji decyduje o ewentualnym rozpoczęciu negocjacji oraz o terminie ich rozpoczęcia. Po podjęciu tej decyzji zwoływana jest konferencja międzyrządowa na podstawie ram negocjacyjnych przyjętych przez Radę na wniosek Komisji.

Jak wyjaśniono w dokumencie stanowiącym ramy negocjacji z Chorwacją, spełnienie konkretnych kryteriów procesu stabilizacji i stowarzyszenia oraz realizacja Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu muszą być kontynuowane aż do momentu przystąpienia. Niedociągnięcia w wypełnianiu tych wymogów będą mieć wpływ na tempo negocjacji. Z poprzednich doświadczeń wynika, że czas trwania negocjacji akcesyjnych mierzy się w latach i może on być bardzo różny dla różnych krajów. Z samej swojej natury negocjacje są procesem otwartym. Po ich zakończeniu wynik negocjacji znajduje odzwierciedlenie w treści Traktatu o Przystąpieniu. Traktat pozwala na przystąpienie do Unii po zatwierdzeniu go przez Parlament Europejski oraz ratyfikacji przez wszystkie Państwa Członkowskie i kraj przystępujący.

Wsparcie reform

Partnerstwa europejskie wyznaczają kierunek działań reformatorskich poszczególnych krajów i wskazują, za pomocą mapy drogowej, konkretne działania potrzebne dla osiągnięcia postępu. Określają też priorytety krótko- i średnioterminowe wszystkich poszczególnych etapów procesu poprzedzającego przystąpienie. Na podstawie priorytetów zaproponowanych przez UE poszczególne kraje powinny niezwłocznie przedstawić własne, odpowiadające tym priorytetom plany działań. W celu jak najbardziej efektywnego wykorzystania tego instrumentu poszczególne kraje powinny w pełni włączyć priorytety partnerstwa do własnych programów polityki, co dotyczy nie tylko planowania w dziedzinie prawodawstwa, ale również budżetu i administracji. Partnerstwa europejskie będą nadal podstawą programu CARDS pomocy dla Bałkanów zachodnich¹².

Unia wspiera program reform zawarty w partnerstwach europejskich za pośrednictwem szeregu instrumentów. **Pomoc Unii Europejskiej** dla regionu Bałkanów zachodnich obejmuje przydział w samym roku 2005 kwoty 539 mln EUR, co obejmuje wsparcie dla programu regionalnego nadal przysługującego Chorwacji. Pomoc ta koncentruje się na wyzwaniach określonych w ramach partnerstw europejskich. Do tej pory wdrożono już większość nowych instrumentów wsparcia UE uzgodnionych na szczycie w Salonikach w 2003 r. Krajom regionu zaoferowano możliwość uczestnictwa w programach Wspólnoty w celu zapoznania

---

¹¹ Kryteria określone przez Radę Europejską w Helsinkach w grudniu 1999 r.

¹² CARDS = *Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation* – Pomoc wspólnotowa na rzecz odbudowy, rozwoju i stabilizacji.

ich z polityką i metodami działania UE. Komisja przewiduje złożenie w niedalekiej przyszłości wniosku dotyczącego zastosowania diagonalnej kumulacji pochodzenia w handlu pomiędzy państwami regionu mającymi umowy o wolnym handlu z UE. Niezależnie od tego Komisja zaproponowała przedłużenie na pięć lat swobodnego dostępu państw regionu do rynku UE zasadniczo dla wszystkich produktów. Postęp w kierunku zawarcia umów o readmisji i ułatwieniach wizowych będzie stanowić sygnał wspólnego zaangażowania na rzecz dalszej współpracy w dziedzinie sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa.

4. WNIOSKI I ZALECENIA

- (1) Polityka Komisji w dziedzinie rozszerzenia UE opiera się na zasadach konsolidacji, warunkowości i komunikacji. Starannie kierowany proces rozszerzenia UE poszerza obszar pokoju, stabilności, dobrobytu, demokracji i praworządności w Europie. Unia dotrzyma poczynionych zobowiązań kiedy kraje, o których mowa, wypełnią ścisłe warunki przystąpienia. Każdy z krajów będzie oceniany indywidualnie. Komisja będzie służyć tym krajom pomocą i śledzić ich postępy, aby zapewnić właściwe wdrażanie i egzekwowanie przepisów. Jednocześnie UE jako całość musi lepiej informować o celach procesu przystępowania oraz o wyzwaniach, które się z nim wiążą.
- (2) Otwarcie dnia 3 października negocjacji w sprawie przystąpienia Turcji i Chorwacji do UE rozpoczęło nową fazę integracji politycznej i gospodarczej. Kluczowe zadania, jakich podjąć się musi każdy z krajów, aby osiągać postępy w negocjacjach określono w Partnerstwach dla Członkostwa.
- (3) Przyszłość Bałkanów Zachodnich związana jest z UE. Kraje Bałkanów Zachodnich dokonują przejścia od fazy stabilizacji i odbudowy do fazy trwałego i zrównoważonego rozwoju, stowarzyszenia ze strukturami europejskimi i integracji z nimi, tym samym osiągając cele nakreślone w 2003 r. przez Radę Europejską w Salonikach. Komisja dąży do zawarcia Układów o Stabilizacji i Stowarzyszeniu z wszystkimi tymi krajami, aby stworzyć z nimi mocny związek oparty na wzajemnej umowie. Zasadniczym elementem, jaki UE weźmie pod uwagę, rozważając każdy wniosek o członkostwo, będą zadowalające dotychczasowe osiągnięcia danego kraju we wdrażaniu jego zobowiązań wynikających z Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu (w tym w stosowaniu jego postanowień w dziedzinie handlu w postaci umowy przejściowej).
- (4) W tym roku Komisja zaleciła rozpoczęcie przez UE negocjacji w sprawie zawarcia Układów o Stabilizacji i Stowarzyszeniu z Serbią i Czarnogórą oraz z Bośnią i Hercegowiną. W zależności od postępu reform politycznych, gospodarczych i instytucjonalnych w tych krajach, zakończenie negocjacji w sprawie tych Układów powinno być możliwe w ciągu roku od ich otwarcia. Albania dokonała wystarczających ogólnych postępów w realizacji reform niezbędnych do wdrożenia przyszłego Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu, co otwiera drogę do zakończenia negocjacji.
- (5) UE zapewni możliwość korzystania przez Kosowo z kluczowych instrumentów udostępnionych w regionie. Otwarcie dyskusji w sprawie statusu Kosowa stanowi wyzwanie dla całego regionu i dla społeczności międzynarodowej. Osiągnięcie trwałego porozumienia, które umocni bezpieczeństwo i stabilność regionu i zapewni

dalsze postępy na drodze do integracji z UE, wymagać będzie zdecydowanego opowiedzenia się wszystkich stron za istnieniem wielonarodowego, stabilnego i demokratycznego Kosowa.

- (6) W swojej opinii Komisja zaleca Radzie Europejskiej przyznanie Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii statusu państwa kandydującego. Negocjacje akcesyjne należy rozpocząć wówczas, kiedy kraj ten w wystarczającym stopniu spełni kryteria członkostwa. Najpóźniej do końca 2006 r. Komisja przedłoży Radzie raport w sprawie postępów poczynionych przez Byłą Jugosłowiańską Republikę Macedonii.

ZAŁĄCZNIK: Wnioski ze sprawozdań z postępów Albanii, Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Serbii i Czarnogóry, Kosowa oraz Turcji

Albania

W odniesieniu do **sytuacji politycznej**, odnotowano znaczące postępy Albanii w zakresie wzmocnienia krajowych instytucji demokratycznych, organów sądowych oraz administracji publicznej, konieczne jest jednakże bardziej zdecydowane wdrażanie strategii i przepisów prawa w celu dalszego usprawniania ich funkcjonowania. Dołożono starań w zakresie walki z korupcją i zwiększenia poziomu poszanowania praw człowieka. Aby możliwe było osiągnięcie znaczących rezultatów, konieczne jest prowadzenie dalszych działań. Albania w dalszym ciągu odgrywała pozytywną rolę w regionie jako partner polityczny i handlowy.

Parlament w dalszym ciągu był centralnym elementem wymiany politycznej i przyjął wiele ważnych przepisów prawnych. Odnotowano spowolnienie procesu wynikające ze zbyt wyraźnej konfrontacji politycznej, która utrudniła osiągnięcie konsensusu w kwestii reform. Wprowadzenie nowych wewnętrznych zasad parlamentarnych, a w szczególności wzmocnienie Komitetu Integracji Europejskiej pozwoliłoby na osiągnięcie konstruktywnego konsensusu. Lipcowe wybory do parlamentu odbyły się w zasadzie w sposób prawidłowy, a przekazanie władzy odbyło się sprawnie, odnotowano jednakże pewne niedociągnięcia, których obecność wskazuje na konieczność kontynuacji reformy systemu wyborczego.

Rząd Albanii opracował istotne nowe strategie oraz instrumenty wykorzystywane do koordynacji działań, których celem jest integracja z UE. W wielu przypadkach należy w większym stopniu i w sposób bardziej zdecydowany wykorzystywać opracowane instrumenty, co pozwoli na osiągnięcie lepszych rezultatów. Kompetencje ministerstwa ds. integracji europejskiej zostały wzmocnione, jednakże konieczne są dodatkowe nakłady na jego działalność, aby zapewnić jego wiodącą rolę i koordynację działań w zakresie integracji z UE. Połączenie kilku ministerstw pozwoliłoby na zapewnienie lepszej koordynacji działań w obszarach polityki związanych z integracją z UE, jednakże konieczne jest zapewnienie odpowiedniej równowagi i wzajemnej kontroli między instytucjami.

Ulepszone zostały procedury nadzoru i naboru pracowników administracji publicznej oraz systemu szkoleń. Podjęte zostały także działania mające na celu wzmocnienie krajowych ram prawnych. Konieczne jest teraz wprowadzenie wyraźnego rozgraniczenia między szczeblami politycznym i administracyjnym oraz ulepszenie procedur oceny oraz warunków zatrudnienia pracowników służby cywilnej.

Odnotowano postępy w zakresie funkcjonowania albańskiego systemu sądownictwa. Ulepszono szkolenia przeznaczone dla sędziów i prokuratorów; należy teraz podjąć działania zmierzające do zapewnienia im niezależności oraz poprawy warunków zatrudnienia pozostałych pracowników organów sądowych. Zostały podjęte działania mające na celu zwiększenie przejrzystości pracy organów sądowych i koordynacji ich działań; konieczne jest kontynuowanie tych wysiłków. Większa liczba orzeczeń sądowych jest obecnie wykonywana jednakże poziom ten jest wciąż zbyt niski. W celu skuteczniejszego zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu należy obecnie wykorzystywać nowo powstałe instrumenty prawne i umowy regionalne.

Podjęto pewne działania mające na celu zwalczanie korupcji-Albania brała udział we współpracy na forum międzynarodowym, przyjęto nowe przepisy prawne dotyczące konfliktu interesów, wzrosła liczba przypadków ścigania urzędników państwowych oskarżonych o korupcję, podjęto także zdecydowane działania na rzecz zwalczania korupcji w policji. Jednak wymierne rezultaty pozostają ograniczone; dlatego też należy w większym stopniu egzekwować obowiązujące przepisy prawa oraz przyjąć nowe środki odpowiadające założeniom opracowanego przez Albanie planu zwalczania korupcji, zaleceniom Grupy Państw przeciw Korupcji (GRECO) oraz postanowieniom międzynarodowych konwencji na rzecz zwalczania korupcji.

W dziedzinie praw człowieka, Albania podjęła pewne działania mające na celu poprawę warunków przetrzymywania więźniów; wprowadzono m.in. nowy kodeks postępowania oraz przyjęto ustawę o kontroli wewnętrznej w więzieniach, jednak nieodpowiednia infrastruktura przekłada się na złe warunki fizyczne odbywania kary. Należy zapewnić większą znajomość i lepsze egzekwowanie zarówno przepisów prawa krajowego jak i postanowień konwencji międzynarodowych dotyczących traktowania więźniów. W niewielkim stopniu zwiększono niezależność mediów. Postępy odnotowano także w zakresie praw własności, w której to dziedzinie przyjęto nowe przepisy; należy jednak w znacznym stopniu przyspieszyć wdrażanie tych przepisów. Albania już jest przykładem tolerancji religijnej ale spełnienie międzynarodowych standardów w zakresie praw człowieka i praw mniejszości wymaga dalszych postępów.

Albania w dalszym ciągu odgrywała pozytywną rolę na scenie regionalnej, aktywnie pogłębiając stosunki polityczne i handlowe z sąsiednimi krajami w ramach zawieranych umów o wolnym handlu i regionalnych inicjatyw wielostronnych, a także w dalszym ciągu prowadząc konstruktywną politykę wobec Kosowa.

Gospodarka Albanii funkcjonuje w pewnym stopniu w oparciu o zasady sprawnie funkcjonującej gospodarki rynkowej. Niezbędne są dalsze energiczne wysiłki reformatorskie, które wypełnią braki w dziedzinie konkurencyjności gospodarki.

Wzrost gospodarczy utrzymał się na wysokim poziomie, a presja inflacyjna-na niskim. Zmniejszył się deficyt na rachunku bieżącym. Kontynuowano konsolidację finansową, a deficyt budżetowy uległ zmniejszeniu. Odnotowano dalsze postępy reformy administracji publicznej, a administracyjne zdolności organów administracji podatkowej zostały wzmocnione. Odnotowano także pewne postępy w dziedzinie państwowej kontroli finansowej i audytu wewnętrznego. Przeprowadzono proces prywatyzacji małych i średnich przedsiębiorstw. Sprzedaż banku oszczędnościowego przeprowadzono w 2004 r. a prywatyzacja Albtelecomu rozpoczęła się na początku 2005 r. Nadzór ostrożnościowy wzmocniono poprzez wprowadzenie systemu nadzoru opartego na ryzyku. Rynek pracy ocenia się jako w miarę elastyczny.

Należy wzmocnić sposób zarządzania sektorem publicznym i nadrobić zaległości w zakresie prywatyzacji dużych przedsiębiorstw. Wydajność sektora finansowego w zakresie przeznaczania oszczędności na inwestycje produkcyjne zwiększyła się w ostatnim okresie, ale w dalszym ciągu poziom ten nie jest satysfakcjonujący. Wprowadzanie i egzekwowanie praw majątkowych nadal napotyka trudności, co wpływa szkodliwie na inwestycje i działalność gospodarczą. Słaba infrastruktura, niewystarczające ramy prawne oraz nieskuteczne wdrażanie prawodawstwa podatkowego w dalszym ciągu utrudniały rozwój działalności gospodarczej. Nadal nierozwiązany pozostaje problem nieuczciwej konkurencji ze strony firm działających w szarej strefie. Poziom wykształcenia jest nadal dość niski, a dopływ wykwalifikowanej siły roboczej ograniczony.

Albania poczyniła pewne postępy na drodze do spełnienia **standardów europejskich**. Postępy te polegają przede wszystkim na przyjęciu nowego prawodawstwa oraz powołaniu szeregu nowych instytucji. Podjęto również pewne kroki zmierzające do wzmocnienia zdolności administracyjnych, ale w wielu przypadkach konieczne jest większe zaangażowanie i zwiększenie nakładów, aby osiągnięte rezultaty były wymierne.

W dziedzinie *rynku wewnętrznego*, Albania poczyniła postępy w obszarze *swobodnego przepływu towarów*. Postępy w dziedzinie normalizacji i certyfikacji były satysfakcjonujące, ale należy poświęcić większą uwagę wdrażaniu dyrektyw opartych na nowym i globalnym podejściu oraz dyrektyw opartych na starym podejściu. Nie odnotowano zmian prawnych w dziedzinie metrologii, a urzędnicy do przeprowadzania badań są niewystarczająco sprawni. Konieczne są dalsze istotne zmiany prawne i administracyjne w celu zapewnienia odpowiedniego nadzoru rynku. Przepisy dotyczące ochrony konsumentów należy ulepszyć i odpowiednio wykonywać. W dziedzinie *swobodnego przepływu osób i usług oraz prawa przedsiębiorczości*, Albania nadal boryka się z problemem emigracji. Przepisy regulujące prawo przedsiębiorczości są stosunkowo liberalne, ale konieczne jest wprowadzenie zmian pozwalających na zapewnienie firmom krajowym i zagranicznym równego traktowania. Zasady świadczenia usług są dość liberalne. Nie nastąpiły natomiast istotne zmiany w dziedzinie *swobodnego przepływu kapitału*.

Albania poczyniła znaczne postępy w dziedzinie prawodawstwa *celnego*; zwiększyła się ściągłość należności, jednakże postępy w innych obszarach były bardziej ograniczone i konieczne są dalsze działania zmierzające do rozwiązania problemu korupcji służb celnych. Prawodawstwo w dziedzinie *podatków* zostało ulepszone, co było korzystne w szczególności dla MŚP. Pozytywnym elementem było włączenie do administracji podatkowej jednostki odpowiedzialnej za pobór składek na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne. Konieczne jest zapewnienie sprawiedliwego i przejrzystego egzekwowania przepisów podatkowych, a proces poboru należności podatkowych należy ulepszyć.

W dziedzinie *konkurencji*, konieczne jest zapewnienie lepszego zrozumienia zasad konkurencji przez podmioty działające na rynku. Szczególne postępy poczyniono w dziedzinie pomocy państwa – powstał departament ds. pomocy państwa oraz przyjęte zostały nowe przepisy. Należy zapewnić przestrzeganie istniejących przepisów w dziedzinie *zamówień publicznych*; niezbędne jest także dostosowanie odnośnych przepisów do standardów UE, które wymagać będzie dużego nakładu pracy. Przyjęte zostały nowe przepisy dotyczące *praw własności intelektualnej*, ale należy zwiększyć skuteczność ich egzekwowania. Poczyniono pewne postępy w dziedzinie *statystyki*, w szczególności w zakresie klasyfikacji i tworzenia rejestru spółek, który należy w dalszym ciągu rozbudowywać. Statystyki makroekonomiczne powinny być w dalszym ciągu ulepszone.

W odniesieniu do *polityki sektorowej*, przemysł i MŚP odnotowały jedynie niewielkie postępy, ale wyżej wymienione działania w dziedzinie podatków były korzystne także i dla tych sektorów gospodarki. Albania powinna w pełni wykonać przyjęty plan działania w zakresie usuwania barier administracyjnych oraz zająć się problemem szarej strefy w gospodarce.

Odnotowano niewielkie postępy w sektorach *rolnictwa i rybołówstwa*. Rolnictwo w dalszym ciągu odgrywa rolę bufora gospodarczego i społecznego, przyczyniając się do ograniczenia ubóstwa i bezrobocia, jednakże udział tego sektora w PKB w dalszym ciągu się zmniejsza. Poprawa jakości produkcji sektora rolnictwa i rybołówstwa, w szczególności w zakresie bezpieczeństwa żywności, wciąż wymaga licznych działań.

W dziedzinie ochrony *środowiska* odnotowano jedynie niewielkie postępy. Przyjęto pewne nowe ulepszone przepisy, jednakże przy egzekwowaniu prawodawstwa dotyczącego tej dziedziny nadal napotykaną są trudności. Konieczne jest wzmocnienie zdolności administracyjnych w zakresie wdrażania prawodawstwa w dziedzinie ochrony środowiska.

Pewne postępy odnotowano w sektorze *transportu*, szczególnie w zakresie prawodawstwa oraz współpracy na forum międzynarodowym, ale infrastruktura transportowa Albanii wciąż jest nieprzystosowana i niewłaściwie utrzymywana. Albania powinna wykonać opracowany krajowy plan generalny w dziedzinie transportu oraz poprawić warunki bezpieczeństwa we wszystkich rodzajach transportu. Przy inwestycjach transportowych należy przestrzegać zasady przejrzystości i obowiązujących przepisów dotycząc zamówień publicznych.

Odnotowano znaczne postępy Albanii w sektorze energetycznym, wśród których wymienić można wdrożenie planu działania dotyczącego sektora energetycznego, dostosowanie prawodawstwa w tej dziedzinie i podpisanie Traktatu Wspólnoty Energetycznej Europy Południowo-Wschodniej. Plan działania w sektorze energetycznym powinien być w dalszym ciągu ściśle wdrażany w celu zmniejszenia liczby przerw w dostawie energii oraz przypadków nielegalnego poboru energii elektrycznej.

Zaobserwowano pewne postępy w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego i mediów*, z których najważniejsze to liberalizacja sektora telekomunikacji oraz powszechniejsze stosowanie środków komunikacji elektronicznej. Konieczne jest pomyślne zakończenie procesu prywatyzacji Albtelecomu, należy także ułatwić przyływ dodatkowych inwestycji poprzez przyjęcie odpowiednich przepisów dotyczących telekomunikacji. Konieczne są dalsze starania w celu dostosowania przepisów dotyczących komunikacji elektronicznej, technologii informatycznych i mediów audiowizualnych oraz wdrażanie ich w sposób niedyskryminujący.

Przygotowany przez Albanie projekt planu działania w zakresie publicznej wewnętrznej kontroli finansowej powinien być nadal uzupełniany. W dziedzinie audytu zewnętrznego, konieczna jest poprawa funkcjonowania albańskiej Najwyższej Izby Kontroli zgodnie z zaleceniami INTOSAI; należy także zapewnić jej finansową niezależność.

W obszarze *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa*, dokumenty podróży są obecnie lepiej zabezpieczone, ale należy zapewnić dalszą komputeryzację systemu wydawania wiz oraz dostosować przepisy wizowe do standardów UE. Albania w znacznym stopniu ulepszyła *kontrolę granic* zapewniając lepsze zarządzanie i sprzęt informatyczny oraz prowadząc lepszą współpracę z sąsiednimi krajami; jednakże przemyt wciąż stanowi duży problem, który powinien zostać rozwiązany poprzez wdrożenie zintegrowanej strategii zarządzania

granicami, w ramach której zapewniona zostaje lepsza współpraca między poszczególnymi służbami i dodatkowe środki. Przyjęto krajowe strategie dotyczące *migracji i azylu*; Albania podpisała z UE umowę o readmisji. Należy teraz skierować odpowiednie środki finansowe na wymienione strategie i umowę oraz rozpocząć ich wdrażanie.

Postępy odnotowano także w zakresie zwalczania praktyk *prania brudnych pieniędzy* – wprowadzono nowe przepisy wykonawcze oraz podjęto działania zmierzające do poprawy współpracy między agencjami oraz współpracy na poziomie regionalnym. Działania w tych dziedzinach powinny być kontynuowane i ukierunkowane na osiągnięcie konkretnych rezultatów; należy także dążyć do w pełni skutecznego funkcjonowania jednostki ds. wywiadu finansowego, prokuratury oraz policyjnej jednostki zwalczania przestępstw gospodarczych, poprzez zapewnianie im dodatkowych środków finansowych.

Albania poczyniła pewne postępy w zakresie walki z nielegalnym handlem *narkotykami*, wśród których można wymienić przyjęcie strategii na rzecz walki z narkotykami, wprowadzenie specjalnych metod dochodzeniowych, oraz przyjęcie przepisów regulujących konfiskatę. Jednakże Albania nadal pozostaje głównym krajem tranzytowym dla narkotyków; dlatego priorytetem powinno stać się wdrażanie krajowej strategii walki z narkotykami, przy równoczesnym zwiększeniu nakładów finansowych na ten cel. Konieczne jest lepsze egzekwowanie obowiązujących przepisów, zwiększenie koordynacji działań prowadzonych przez same służby krajowe oraz we współpracy z partnerami zagranicznymi, a także zapobieganie blokowaniu przez urzędników państwowych dochodzeń związanych z walką z narkotykami.

W pewnym stopniu poprawiła się skuteczność albańskiej *policji* – wzmocnione zostały jednostki zajmujące się przestępczością zorganizowaną i zwalczaniem korupcji, wzrosła także liczba przypadków funkcjonariuszy policji, często wysokiego szczebla, ściganych i zwalnianych za korupcję. Jednakże konieczne jest wyposażenie policji albańskiej w lepszy sprzęt i zapewnienie jej lepszego systemu zarządzania. Postępy niezbędne są w szczególności w zakresie zasobów ludzkich, przejrzystości, niezależności i akt policyjnych; należy także zwiększyć wysiłki zmierzające do podpisania umowy z Europolem.

Albania poczyniła także postępy w zwalczaniu *przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*; przyjęto pakiet ustaw dotyczących tej dziedziny. Albania kontynuowała wdrażanie konkretnych, zorientowanych na działania, środków przeciwko zorganizowanej przestępczości oraz stopniowo wzmocniła główne organy ministerialne oraz ulepszyła ustawy o dochodach z działalności przestępczej. Udoskonalono policyjne metody wywiadowcze, ograniczony został handel ludźmi odbywający się drogą morską. Jednakże to wdrażanie środków zorientowanych na działanie należy przyspieszyć, należy także niezwłocznie podjąć konkretne środki zmierzające do ulepszenia systemu ochrony świadków. Albania powinna wzmocnić współpracę między agencjami, w bardziej aktywny sposób koordynować działania na szczeblu regionalnym i międzynarodowym oraz w sposób bardziej zdecydowany wykorzystywać nowo powstałe instrumenty prawne w celu zatrzymywania i ścigania osób biorących udział w przestępczości zorganizowanej. Ważnym osiągnięciem w walce z terroryzmem było powołanie specjalnej dyrekcji w ramach albańskiej policji. Albania wspierała międzynarodowe inicjatywy w tej dziedzinie, osoby podejrzewane o sprzyjanie działalności terrorystycznej zostały wydalone z jej terytorium, uległy także poprawie warunki bezpieczeństwa na lotniskach. Albania powinna przyspieszyć wykonywanie postanowień międzynarodowych konwencji oraz zapewniać coraz lepsze warunki bezpieczeństwa na lotnisku w Tiranie.

Bośnia i Hercegowina

W odniesieniu do **sytuacji politycznej**, odnotowano postępy Bośni i Hercegowiny w zakresie zwiększania stabilności instytucji krajowych gwarantujących demokrację, praworządność, poszanowanie praw człowieka oraz poszanowanie i ochronę mniejszości. Większość zobowiązań wynikających z przystąpienia do Rady Europy została spełniona. Jednakże konieczne są dalsze wysiłki zmierzające do stworzenia trwałego organizmu państwowego, zdolnego do samodzielnego bytu, które jest w stanie przejąć pełną odpowiedzialność za rządzenie.

W zakresie zasad demokratycznych, Bośnia i Hercegowina przejęła pełną odpowiedzialność za organizację i finansowanie wyborów samorządowych w 2004 r. Postępy odnotowano w zakresie wykonywania ustaw o Radzie Ministrów i o ministerstwach. Należy teraz skoncentrować wysiłki na podnoszeniu skuteczności organów wykonawczych i legislacyjnych, zapewnieniu instytucjom krajowym wyposażenia niezbędnego do wypełniania przydzielonych im obowiązków oraz na wzmocnieniu koordynacji działań państwa i organizmów państwowych.

Odnotowano pewne pozytywne elementy w dziedzinie administracji publicznej. Powołane zostało biuro koordynacyjne ds. reformy administracji publicznej, wzmocniono Dyрекcję ds. Integracji Europejskiej, przeprowadzono przegląd głównych sektorów administracji publicznej. Priorytetem działań powinno być teraz stworzenie nowoczesnej i skutecznej służby cywilnej. Nie został jeszcze przyjęty kompleksowy plan działania w zakresie reformy administracji publicznej. Wielokrotnie napotykanym problemem jest brak odpowiedniej liczby personelu i odpowiednich pomieszczeń dla różnych służb administracyjnych. Kluczowe znaczenie ma także poprawa możliwości szkolenia urzędników służby cywilnej.

Zaobserwowano także korzystne zmiany w systemie sądownictwa. Przyjęto przepisy ustanawiające Wysoką Radę Sędziowską i Prokuratorską. Nowe prawodawstwo pozwoliło na zwiększenie niezależności organów sądowniczych na terenie całego kraju. Bośnia i Hercegowina stopniowo przejmuje od społeczności międzynarodowej odpowiedzialność za zarządzanie krajowym systemem sądownictwa.

Należy kontynuować walkę z korupcją. Dochodzeniem objętych zostało wiele konkretnych przypadków korupcji, jednakże wciąż wiele spraw nie jest ściganych. Należy opracować i wdrożyć odpowiednie plany zwalczania korupcji. Pozytywnym elementem było przyjęcie ustawy o konflikcie interesów, która powinna być teraz wdrażana w sposób konsekwentny.

Pozytywnym elementem kontynuowanej reformy obronności było przyjęcie przepisów pozwalających na utworzenie mniejszej i profesjonalnej armii, zgodnie z wymogami programu NATO „Partnerstwa dla Pokoju”. W odniesieniu do reformy policji, pozytywnym elementem było przyjęcie przez parlament Bośni i Hercegowiny, a także na szczeblu tworzących Bośnię i Hercegowinę podmiotów, umowy o restrukturyzacji policji zgodnie z wymogami UE. Należy teraz zapewnić odpowiednie wykonanie tej umowy.

Przyjęto zaległe akty prawne zapewniające wsparcie powrotu uchodźców oraz uruchomiono Fundusz na rzecz Powrotu Uchodźców. Osiągnięto znaczący postęp w sprawie powrotu uchodźców i przesiedleńców na tereny, które zamieszkiwali przed wojną. Obecnie priorytetem powinno być dokończenie tego procesu i praca na rzecz społeczno-ekonomicznej integracji powracających. Znaczące zmiany nastąpiły ponadto w dziedzinie przenoszenia z zakresu kompetencji międzynarodowych do kompetencji krajowych odpowiedzialności za

podmioty zajmujące się prawami człowieka. Jednak w celu spełnienia międzynarodowych norm w dziedzinie praw człowieka i praw mniejszości niezbędny jest dalszy postęp. W tej sprawie szczególnie unikać należy podziału szkół według kryteriów etnicznych. Należy także poczynić wysiłki na rzecz lepszej integracji mniejszości romskiej.

Odnotowano poprawę w zakresie współpracy z MTKJ. Należy jednak podjąć dalsze wysiłki w celu zapewnienia pełnej współpracy z Trybunałem, która umożliwi postawienie przed sądem wszystkich oskarżonych. Kontynuowana jest konstruktywna współpraca z krajami sąsiednimi. Należy jednak zapewnić właściwe wdrożenie regionalnych umów o wolnym handlu. Bośnia i Hercegowina powinna ponadto poczynić wysiłki na rzecz spełnienia niezrealizowanych jeszcze zobowiązań wynikających z przystąpienia do Rady Europy, zwłaszcza w dziedzinach procesu wyborczego i edukacji.

Gospodarka Bośni i Hercegowiny tylko w ograniczonym stopniu opiera się na regułach sprawnie działającej gospodarki rynkowej. Niezbędne są dalsze zdecydowane wysiłki reformatorskie, które zaradzą poważnym brakom w dziedzinie konkurencyjności gospodarki.

W 2004 r. ponownie odnotowano wzrost gospodarczy i wzrost produkcji przemysłowej. Inflacja pozostała na niskim poziomie, a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych był znaczący. Nastąpiła dalsza harmonizacja między organizmami państwowymi, szczególnie w dziedzinie podatków pośrednich, w której kompetencje organizmów państwowych przekazano urzędowi ds. podatków pośrednich. W ten sposób stworzono nową platformę współpracy; poczyniono też inne wysiłki na rzecz poprawy koordynacji polityki fiskalnej i gospodarczej, np. poprzez powołanie Krajowej Rady Fiskalnej. Podjęto również pewne działania w celu poprawy warunków dla przedsiębiorczości. Wraz z poprawą jakości ram regulacyjnych, wzrósł poziom pośrednictwa bankowego.

Jednak bezrobocie i nierównowaga zewnętrzna są nadal bardzo wysokie; wzrosły też wyzwania fiskalne. W celu utrzymania stabilności makroekonomicznej oraz ochrony stabilności zarządu walutą konieczna będzie ostrożna kombinacja działań w polityce makroekonomicznej. Wzmocnienie bazy produkcyjnej gospodarki wymaga pilnej i głębokiej restrukturyzacji sektora przedsiębiorstw, w znacznej części przynoszących straty, oraz przyspieszenia prywatyzacji. Ponadto pilnie potrzebne są działania ogólnie ograniczające ingerencję władz publicznych w gospodarce oraz poprawa warunków dla przedsiębiorczości. Należy zwiększyć elastyczność rynku pracy oraz wzmocnić sądownictwo, zwłaszcza w dziedzinie postępowania upadłościowego oraz praw majątkowych. Sprostanie wyzwaniom fiskalnym wymaga poprawy koordynacji i zdolności analitycznych oraz realnego ograniczenia wydatków publicznych. Te trudne zadania wymagać będą szybkich działań oraz zdecydowanej woli politycznej i współpracy między władzami publicznymi różnych szczebli.

Od czasu przedstawienia ostatniego raportu, Bośnia i Hercegowina dokonała dalszych postępów na drodze do spełnienia **standardów europejskich**. Postępy te polegają przede wszystkim na przyjęciu nowego prawodawstwa oraz powołaniu szeregu nowych instytucji. Odnotowano także pewne wysiłki na rzecz poprawy zdolności administracyjnej. Obecnie niezbędne są konsekwentne wysiłki, które pozwolą zwiększyć zdolność wdrożeniową, szczególnie w przygotowaniu do zawarcia w przyszłości Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu.

W dziedzinie *rynku wewnętrznego* Bośnia i Hercegowina poczyniła pewne postępy w dziedzinie *swobodnego przepływu towarów*, zwłaszcza poprzez przyjęcie nowych aktów prawnych w dziedzinach normalizacji, certyfikacji, oceny zgodności, ogólnego

bezpieczeństwa produktów oraz nadzoru rynku. Jednak to nowe prawodawstwo nie zostało jeszcze właściwie wdrożone. Środki techniczne nadal są ograniczone i występują braki kadrowe, a niestosowanie oceny zgodności wobec produkcji lokalnej nadal osłabia zdolność eksportową kraju. W zakresie *swobodnego przepływu osób i usług oraz prawa przedsiębiorczości*, osiągnięto pewien dodatkowy postęp w odniesieniu do usług i swobody działalności gospodarczej, zwłaszcza poprzez przyjęcie prawodawstwa w sektorze ubezpieczeń oraz stworzenie jednolitego rejestru spółek. Nie nastąpiły natomiast istotne zmiany w dziedzinie *swobodnego przepływu kapitału*.

Bośnia i Hercegowina poczyniła postępy w dziedzinie *cel i podatków* poprzez przyjęcie nowego prawodawstwa celnego, stworzenie jednolitej administracji celnej oraz reorganizację służby celnej. Przyjęto ustawę o podatku VAT i poczyniono przygotowania do jej wdrożenia. Jednak wdrożenie tej ustawy oraz faktyczny pobór podatku VAT pozostają poważnymi wyzwaniami. Potrzebne są stałe wysiłki w celu zwiększenia poboru należności podatkowych, zwalczania praktyk uchylania się od zobowiązań podatkowych, zwalczania korupcji i przestępczości transgranicznej oraz wysiłki w celu zapewnienia zarządzania wolnymi obszarami celnymi, a także dziedzinami wyceny celnej i pochodzenia towarów, zgodnie z normami UE. W odniesieniu do wyceny celnej, poważne zastrzeżenia wywołuje stosowanie cenników. W obszarze *konkurencji*, pozytywnymi działaniami były powołanie Rady ds. Konkurencji oraz przyjęcie nowej ustawy o konkurencji. Nie odnotowano jednak istotnych zmian w dziedzinie pomocy państwa. Nastąpiło dalsze zbliżenie systemu *zamówień publicznych* do dorobku wspólnotowego. Obecnie poczynić należy dalsze starania w celu powołania agencji zamówień publicznych oraz organu rewizyjnego ds. zamówień publicznych, a także ich uruchomienia. W kwestii *praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej (PWI)*, nowe akty prawne przewidują powołanie odrębnego instytutu własności intelektualnej. Bośnia i Hercegowina podpisała umowę o współpracy z Europejskim Urzędem Patentowym oraz przeprowadziła pewne działania antypirackie. Jednak prawodawstwo z zakresu PWI jest wdrażane i egzekwowane jedynie w ograniczonym stopniu, który należy zwiększyć.

W *polityce sektorowej* Bośnia i Hercegowina kontynuowała wysiłki w celu znoszenia barier dla przedsiębiorczości oraz wdrożenia postanowień Europejskiej Karty MŚP. Nie zdołała jednak wypracować właściwych strategii dla sektorów *przemysłu i MŚP*. W obszarze *rolnictwa* nastąpiła pewna poprawa, szczególnie dzięki przyjęciu prawodawstwa weterynaryjnego, fitosanitarnego i w dziedzinie bezpieczeństwa żywności; brak jednak strategicznego planowania ogólnego, a części instytucji przewidzianych w nowych aktach prawnych nie powołano. Należy także poprawić koordynację między państwem a organizmami państwowymi oraz koordynację między samymi organizmami państwowymi. W dziedzinie *ochrony środowiska* Bośnia i Hercegowina poczyniła pewne kroki w sektorach ochrony powietrza i wody oraz w sektorze gospodarki odpadami. Z drugiej strony zdolność wdrożeniowa w tym obszarze jest nadal ograniczona ze względu na niewystarczające zasoby techniczne i kadrowe. Stąd jednym z priorytetów powinno być utworzenie Państwowej Agencji Ochrony Środowiska i zapewnienie jej dobrego wyposażenia .

W dziedzinie *transportu* kontynuowane są wysiłki na rzecz poprawy infrastruktury transportowej. Przyjęto prawodawstwo w dziedzinie kolejnictwa. Odnotowano ponadto pozytywne zmiany w dziedzinie lotnictwa, w tym w odniesieniu do warunków współpracy regionalnej. Jednak niezbędne są dalsze wzmożone wysiłki w celu poprawy jakości planowania strategicznego, dalszej poprawy infrastruktury oraz realizacji dalszych zadań przystosowawczych, zwłaszcza w odniesieniu do norm technicznych i norm bezpieczeństwa, standardów socjalnych oraz liberalizacji rynków. W dziedzinie *energii* nastąpiły pozytywne

zmiany w obszarze energii elektrycznej, szczególnie dzięki powołaniu organu regulacyjnego na szczeblu państwa oraz powołaniu niezależnego operatora systemu i krajowego przedsiębiorstwa przesyłowego. Oba organizmy państwowe przyjęły też plany działań na rzecz restrukturyzacji sektora; kontynuowano współpracę na rzecz stworzenia regionalnego rynku energii. Obecnie Bośnia i Hercegowina powinna zapewnić wdrożenie przyjętych planów działania, dokonać konsolidacji organów regulacyjnych działających na szczeblu państwa i organizmów państwowych, przyspieszyć reformę sektora gazownictwa oraz opracować założenia kompleksowej Polityki Energetycznej. Bośnia i Hercegowina podpisała Traktat Wspólnoty Energetycznej Europy Południowo-Wschodniej.

Osiągnięto pewien postęp w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego i mediów*. Mimo że poczyniono pewne kroki w celu wzmocnienia Agencji Regulacji Komunikacji, nie przyjęto ustawy powołującej Agencję ds. Społeczeństwa Informacyjnego i nie osiągnięto postępu w liberalizacji usług telefonii stacjonarnej, gdzie obecnie istnieje oligopol. Zmianami pozytywnymi były przyjęcie ustawy o publicznym systemie nadawczym oraz postęp prac nad przyjęciem na szczeblu państwa ustawy o publicznych usługach nadawczych. Po podpisaniu ustawy o publicznych usługach nadawczych należy przyjąć będące jej odpowiednikiem prawodawstwo na szczeblu organizmów państwowych.

W obszarze *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa* poczyniono postępy w odniesieniu do *obowiązków wizowych, kontroli granicznej, azylu i migracji*. Przyjęto zintegrowaną strategię zarządzania granicami i poczyniono wysiłki na rzecz ograniczenia nielegalnej migracji oraz poprawy skuteczności w dziedzinie wydawania wiz. Obowiązki związane z azylem, które do tej pory spoczywały na organach międzynarodowych, stopniowo przejmowane są przez władze państwowe. Jednak braki kadrowe w Ministerstwie Bezpieczeństwa stanowią zagrożenie dla właściwej realizacji zadań w tym zakresie. Należy w dalszym ciągu ograniczać liczbę wiz wydawanych na granicach. W dziedzinie *prania brudnych pieniędzy*, pozytywnymi działaniami były przyjęcie nowego prawodawstwa oraz powołanie niezbędnych struktur. Obecnie należy zapewnić właściwe wdrożenie i egzekwowanie tego prawodawstwa. Niewielkie były osiągnięcia w dziedzinie zwalczania handlu *narkotykami*. Bośnia i Hercegowina powinny opracować założenia ogólnopaństwowej polityki antynarkotykowej, przyjąć właściwe prawodawstwo w dziedzinie narkotyków i ich prekursorów oraz powołać ogólnopaństwowy urząd antynarkotykowy w celu skuteczniejszego zwalczania handlu narkotykami.

Pewne postępy poczyniono w odniesieniu do *policji*. Poza zawarciem porozumienia w sprawie całościowej reformy policji, powołano odpowiednie organy na szczeblu ogólnopaństwowym, które rozpoczęły działanie. Scalono służby wywiadowcze. Zapewniono szkolenie i wyposażenie. W dziedzinie *walki z przestępczością zorganizowaną i terroryzmem* przyjęto strategię zwalczania handlu ludźmi. Realizowano dalsze działania związane ze strategią, prawodawstwem i strukturami w tym obszarze; dobrze też przebiegała współpraca ze społecznością międzynarodową w dziedzinie zwalczania terroryzmu. Jednak niezbędne są dalsze wysiłki w tym obszarze, szczególnie w obliczu faktu, że przestępczość zorganizowana uznawana jest za jedno z głównych zagrożeń dla stabilności Bośni i Hercegowiny oraz jej rozwoju społeczno-gospodarczego. Nadal oczekuje na przyjęcie prawodawstwo w dziedzinie ochrony danych; należy je przyjąć bez dalszej zwłoki. Sprawą ogromnej wagi jest właściwe wdrożenie prawodawstwa w tym obszarze i ściganie przestępców.

Chorwacja

W przypadku Chorwacji nie występują istotne trudności w spełnieniu **politycznych kryteriów** członkostwa. Rozwiązano problemy dotyczące wymogu pełnej współpracy z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ), które wystąpiły po przedłożeniu opinii¹³. Chorwacja nadal czyni ogólne postępy, jednak w kilku istotnych obszarach potrzebne są dalsze trwałe wysiłki.

Osiągnięto postęp w sądownictwie, w tym przyjęto strategię reformy sądownictwa oraz dokonano różnych usprawnień proceduralnych i organizacyjnych; jednak ze względu na rozległość tej dziedziny oraz rodzaj wyzwań, które w niej występują, nadal wymaga ona pilnej uwagi, zwłaszcza w odniesieniu do dużej liczby zaległych spraw sądowych oraz konieczności właściwego egzekwowania orzeczeń sądów. Nastąpiła poprawa w dziedzinie ścigania i sądenia zbrodni wojennych, nadal jednak gorzej traktowani ze względów etnicznych są oskarżeni narodowości serbskiej.

Mimo pewnych postępów w tworzeniu niezbędnych ram prawnych i instytucjonalnych, należy dodatkowo zwiększyć wysiłki na rzecz zwalczania korupcji, która nadal jest w Chorwacji poważnym problemem.

W dziedzinie praw człowieka i mniejszości stworzono właściwe ramy prawne. Sytuacja mniejszości ogólnie poprawiła się od czasu przedłożenia opinii. Jednak wolno przebiega zwłaszcza wdrażanie ustawy konstytucyjnej w sprawie mniejszości narodowych. Nadal dyskryminowani są Serbowie i Romowie; pilnym priorytetem jest poprawa ich położenia, szczególnie w odniesieniu do szans zatrudnienia oraz stworzenia bardziej przyjaznej atmosfery wobec nich wśród społeczności stanowiących większość etniczną. Rozpoczęto wdrażanie nowej strategii w sprawie Romów, jednak w tej dziedzinie pozostało jeszcze wiele wyzwań na przyszłość. Szczególną uwagę należy zwrócić na to, by w przypadku wszelkich naruszeń prawa o podłożu etnicznym przeprowadzono właściwe dochodzenie oraz właściwie ścigano takie naruszenia.

W kwestiach regionalnych, mimo zadowalających postępów poczynionych w dziedzinie powrotu uchodźców w zakresie zwrotu mienia i odbudowy budynków mieszkalnych, nie dotrzymano kilku przewidzianych terminów. Szczególnie nikły postęp osiągnięto w realizacji programów opieki mieszkaniowej dla osób uprzednio posiadających tytuł prawny do lokali jako najemcy. Przyspieszyć należy realizowane obecnie działania na rzecz stworzenia warunków gospodarczych i społecznych zapewniających trwałość i stabilność powrotu uchodźców. Dokonano istotnego postępu w dziedzinie współpracy regionalnej, zarówno w zakresie poprawy stosunków dwustronnych z krajami sąsiednimi, jak i inicjatyw regionalnych. Chorwacja podpisała Traktat Wspólnoty Energetycznej Europy Południowo-Wschodniej. Nadal jednak konieczne są dalsze wysiłki w celu ostatecznego rozwiązania nierozstrzygniętych do tej pory kwestii dwustronnych, szczególnie spraw granicznych oraz wszelkich otwartych nadal kwestii majątkowych. Po przedłożeniu opinii pojawiły się problemy w kwestii pełnej współpracy z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ), co bezpośrednio przyczyniło się do opóźnienia rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych, przewidzianego pierwotnie na marzec 2005 r. Od tego czasu sytuacja w tej sprawie poprawiła się, co w październiku 2005 r. pozwoliło Prokurator Naczelnej MTKJ sformułować wniosek, że współpraca w tej dziedzinie jest pełna. To z kolei umożliwiło

---

¹³ COM(2004) 257 z 20 kwietnia 2004 r.

Radzie przyjęcie dnia 3 października 2005 r. konkluzji, że spełniono brakujące wcześniej warunki rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych. Negocjacje te otwarto oficjalnie w tym samym dniu. W swoich konkluzjach Rada potwierdziła, że trwała i pełna współpraca z MTKJ pozostanie wymogiem warunkującym postęp procesu akcesyjnego aż do jego zakończenia. Zaznaczono przy tym, że niepełna współpraca z MTKJ na dowolnym etapie może poskutkować zawieszeniem negocjacji.

Pod względem **kryteriów gospodarczych** Chorwację można uznać za sprawnie funkcjonującą gospodarkę rynkową. Powinna ona w perspektywie średniookresowej być w stanie sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym w ramach Unii pod warunkiem dalszego wdrażania programu reform, który usunie istniejące jeszcze niedociągnięcia. Jak się wydaje, w kraju utrzymuje się zgoda polityczna w sprawie fundamentalnych zasad gospodarki rynkowej. Polityka makroekonomiczna zorientowana na utrzymanie stabilności przyczyniła się do stosunkowo niskiej inflacji oraz stabilnego kursu waluty. Zmniejszono znaczny wcześniej deficyt budżetowy oraz deficyt na rachunku obrotów bieżących oraz przedsięwzięto środki w celu poprawy skuteczności kontroli wydatków w systemie opieki zdrowotnej oraz w systemie emerytalno-rentowym. W 2005 r. proces prywatyzacji odzyskał dynamikę; uproszczono procedury rejestracji działalności gospodarczej i rejestracji gruntów. Nadal rozrastał się sektor bankowy i dodatkowo wzmocniono nadzór bankowy. Dzięki znaczącym nakładom inwestycyjnym na budowę sieci autostrad poprawiła się jakość infrastruktury drogowej. Osiągnięto postęp w liberalizacji sektora telekomunikacji, co – w efekcie wejścia na rynek usługodawców prywatnych – przyniosło pozytywne skutki dla rozwoju infrastruktury. Poczyniono ważne pierwsze kroki na rzecz restrukturyzacji kolejnictwa, ponoszącego straty. Gospodarka Chorwacji już obecnie jest dobrze zintegrowana z gospodarką UE; ponadto nastąpiła dalsza integracja regionalna w dziedzinie handlu.

Jednak znaczna nierównowaga zewnętrzna i fiskalna wiążą się z poważnym zagrożeniem dla stabilności makroekonomicznej. Dlatego należy jeszcze bardziej rygorystycznie realizować konsolidację fiskalną i skutecznie wesprzeć ją działaniami strukturalnymi, zwłaszcza w dziedzinie subwencji i transferów socjalnych. Rozwój wyraźniej obecnego sektora prywatnego oraz bezpośrednich inwestycji zagranicznych hamowały skomplikowane przepisy oraz niedobory w administracji publicznej i sądach, a także powolne procedury wejścia na rynek i wycofania się z rynku. Niewydolność sądów nadal osłabia skuteczność egzekwowania praw majątkowych i praw wierzycieli. Interwencjonizm państwa w gospodarce nadal jest znaczny; nikłe postępy poczyniono w restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw państwowych, szczególnie w branżach stoczniowej, hutniczej i energetycznej. Szczególnie dużym wyzwaniem dla polityki gospodarczej pozostaje umocnienie dyscypliny finansowej przedsiębiorstw państwowych. Poprawa konkurencyjności oraz perspektyw dla trwałego i zrównoważonego inwestowania i wzrostu wymaga zdecydowanego usuwania przez Chorwację stwierdzonych słabości i problemów.

Odnosnie do **zdolności do przyjęcia zobowiązań wynikających z członkostwa**, od czasu przedłożenia opinii Chorwacja poczyniła w tej mierze pewne postępy, zwłaszcza pod względem dostosowywania prawa krajowego do wspólnotowego dorobku prawnego w dziedzinach takich jak swobodny przepływ towarów, zamówienia publiczne oraz społeczeństwo informacyjne. Osiągnęła też zadowalający postęp w dziedzinie edukacji i kultury oraz polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony.

Chorwacja musi jednak kontynuować dostosowywanie do dorobku wspólnotowego prawodawstwa we wszystkich obszarach, jednocześnie umacniając struktury w administracji i sądownictwie odpowiedzialne za skuteczne egzekwowanie dorobku prawnego Wspólnoty. W

wielu przypadkach egzekwowanie przepisów nie jest bowiem skuteczne, a zdolność administracyjna nadal nierównomierna.

Wzmoczone wysiłki będą konieczne zwłaszcza w dziedzinie dostosowywania prawa krajowego do dorobku wspólnotowego oraz jego skutecznego wdrażania i egzekwowania w następujących obszarach: swobodny przepływ kapitału, prawo spółek, społeczeństwo informacyjne i media, rybołówstwo, transport, energia, ochrona zdrowia i konsumentów, unia celna oraz kontrola finansowa.

Chorwacja musi ponadto poczynić znaczne i trwałe wysiłki w dziedzinie dostosowywania prawa krajowego do dorobku wspólnotowego oraz jego skutecznego wdrażania i egzekwowania w następujących obszarach: swobodny przepływ towarów, zamówienia publiczne, swoboda przemieszczania się pracowników, prawo przedsiębiorczości i swobodny przepływ usług, usługi finansowe, polityka konkurencji, rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, bezpieczeństwo żywności, podatki, polityka społeczna i zatrudnienia, polityka regionalna, sądownictwo i prawa podstawowe oraz sprawiedliwość, wolność i bezpieczeństwo.

Bardzo znaczne wysiłki niezbędne będą w dziedzinie ochrony środowiska, w tym pod względem znaczących nakładów inwestycyjnych oraz wzmocnienia zdolności administracyjnej do egzekwowania dorobku wspólnotowego.

Serbia i Czarnogóra

Odnosnie do **sytuacji politycznej** oraz *stanu demokracji i praworządności* w Serbii i Czarnogórze, sytuacja konstytucyjna i prawna pod tym względem jest nadal niepewna. Mimo że przywrócono legitymację Parlamentu Związku Państw oraz poprawiono funkcjonowanie parlamentu serbskiego dzięki przyjęciu nowych regulaminów, ogólne funkcjonowanie instytucji demokratycznych cechuje się słabością strukturalną. Nie osiągnięto realnego postępu w dziedzinie zmiany konstytucji obu republik.

Sprawy konstytucyjne w Serbii i Czarnogórze, szczególnie dotyczące relacji między obiema republikami składowymi oraz funkcjonowania Związku Państw, należy rozwiązywać w duchu konstruktywnym i w pełni przestrzegając Karty Konstytucyjnej Serbii i Czarnogóry. Dotyczy to także ewentualnego referendum w sprawie niepodległości dowolnej z republik. Referendum takie musi być zgodne z uznanymi międzynarodowymi normami demokratycznymi, w świetle zaleceń Komisji Weneckiej, które wkrótce się ukażą.

W obu republikach osiągnięto postępek w dziedzinie ram prawnych reformy administracji publicznej, jednak wdrażanie tej reformy pozostaje na bardzo wczesnym etapie. Nie poczyniono ponadto postępów pod względem reformy administracji publicznej Związku Państw. Zdolność administracyjna jest nadal ogólnie niska. Na szczęblu Związku Państw oraz obu republik stworzono natomiast struktury administracyjne w przygotowaniu do negocjacji w sprawie Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu.

Reforma obronności nadal napotyka na poważne przeszkody wskutek braku demokratycznej kontroli oraz braku przejrzystego zarządzania finansowego.

Trybunał Związku Państw rozpoczął swoją pracę, jednak jego zdolność instytucjonalna jest nadal niska, a porozumienie w sprawie jego właściwości nadal w większości nie zostało sprawdzone w praktyce. Przekazywanie kompetencji sądów wojskowych sądom cywilnym

realizowano sprawnie, z wyjątkiem kwestii znaczącej liczby zaległych sądowych spraw administracyjnych. Sądownictwo nadal wykazuje, zwłaszcza w Serbii, poważne słabości, a jego niezależność podważają niewłaściwe ingerencje polityczne.

Wciąż poważnym problemem jest korupcja. Pewien postęp osiągnięto w opracowywaniu strategii zwalczania korupcji; prace te w Serbii obecnie należy zakończyć a ich efekt skutecznie wdrożyć.

W sprawie przestrzegania *praw człowieka* Serbia i Czarnogóra osiągnęła postęp w realizacji zobowiązań podjętych wraz z przystąpieniem do Rady Europy, zwłaszcza poprzez powołanie Pełnomocnika Rządu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Wystąpiły natomiast problemy w zakresie wolności słowa oraz funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Odnotowano przypadki niewłaściwego traktowania osób przez policję. Nikłe postępy poczyniono w dziedzinie śledztw w sprawie przestępstw popełnionych w poprzednim ustroju politycznym. Nie ma też jeszcze kompleksowego prawodawstwa w dziedzinie przeciwdziałania dyskryminacji. Pewien postęp odnotowano w zakresie przestrzegania *praw mniejszości* ale nadal zdarzają się naruszenia tych praw.

W okresie poprzedzającym ogłoszenie raportu Komisji na temat stanu gotowości do rozpoczęcia negocjacji w sprawie Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu, Serbia i Czarnogóra poczyniła znaczne postępy w dziedzinie współpracy z MTKJ, zwłaszcza poprzez wydanie znacznej liczby osób postawionych w stan oskarżenia przez Trybunał w Hadze. Od tamtego czasu utrzymuje się dobra współpraca w sprawach zwolnień dla świadków oraz dostępu do dokumentów, choć proces ten niekiedy napotyka na opór części administracji i wojska. Serbia i Czarnogóra poczyniły pewne aczkolwiek ograniczone postępy w ściganiu i sądzeniu pozostałych zbiegów. Należy osiągnąć dalszy postęp w tej sprawie aż do zapewnienia pełnej współpracy z MTKJ.

Odnosnie do przestrzegania postanowień *rezolucji nr 1244 Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie Kosowa* Belgrad zintensyfikował dialog z Prisztiną w sprawach technicznych, budzących zainteresowanie obu stron. Nie zachęcał jednak aktywnie Serbów kosowskich do uczestnictwa w tymczasowych instytucjach samorządowych. Konstrukttywne zaangażowanie Belgradu z sprawie Kosowa pomoże Serbii i Czarnogórze przybliżyć perspektywę europejską, natomiast opór w tej sprawie może okazać się przeszkodą w realizacji tej perspektywy.

Nadal następuje poprawa w wielostronnej i dwustronnej współpracy regionalnej, choć sporadycznie występują w tej dziedzinie problemy.

W obu republikach **gospodarka** funkcjonuje w pewnym stopniu w oparciu o zasady sprawnie funkcjonującej gospodarki rynkowej. Niezbędne są jednak dalsze zdecydowane wysiłki reformatorskie, które wypełnią poważne braki w dziedzinie konkurencyjności.

W Serbii działalność gospodarcza w pierwszej połowie 2005 r. była stosunkowo ożywiona. Kontynuowano zacieśnianie dyscypliny fiskalnej, co było odzwierciedleniem głównie znacznego popytu wewnętrznego oraz lepszej ściągalności zobowiązań podatkowych. Deficyt w handlu spadł w pierwszej połowie 2005 r.; nastąpiła też poprawa rezerw międzynarodowych. Zakończenie w 2004 r. negocjacji z Klubem Londyńskim zrzeszającym wierzycieli komercyjnych przyczyniło się do zmniejszenia zadłużenia zagranicznego. Odzyskano dynamikę reform strukturalnych; postęp osiągnięto zwłaszcza w restrukturyzacji i prywatyzacji systemu bankowego.

Jednak wola rządu zapewnienia stabilizacji makroekonomicznej oraz prowadzenia reform strukturalnych była niestała. Wzrosła inflacja i naciski płacowe, a nierównowaga zewnętrzna utrzymuje się na wysokim poziomie. Bardzo znaczący brak równowagi nadal panuje także na rynkach pracy. Przeszkody biurokratyczne nadal hamują rozwój otoczenia biznesu, a powolność i niewydolność sądownictwa mają poważny negatywny wpływ na rozwój gospodarczy. Udział sektora prywatnego w PKB jest nadal stosunkowo skromny a poziom konkurencji niski. Mimo postępów w prywatyzacji, nie powstał jeszcze konkurencyjny i dynamiczny sektor prywatny. Sektor państwowy nadal pochłania dużą część środków, podważając zasady swobodnego współdziaływania sił rynkowych oraz pogarszając efektywność rozdziału środków. Straty ponoszone przez przedsiębiorstwa publiczne i będące własnością społeczną są ciężarem dla finansów publicznych.

W Czarnogórze umocnił się wzrost gospodarczy. Inflacja nadal spadała; niemal zakończono liberalizację cen. Postępowała prywatyzacja. Nieco spadło bezrobocie. W 2004 r. deficyt budżetowy zmniejszył się. Poziom kredytowania bankowego, wcześniej na niskim poziomie, w związku z początkiem ponownego wzrostu zaufania w sektorze bankowym.

Jednak nierównowaga zewnętrzna pogłębiła się, a zadłużenie zagraniczne jeszcze wzrosło. Udział sektora prywatnego nadal jest stosunkowo skromny. Rozwój tego sektora nadal hamowany jest przez niewydolność sądownictwa. Wysoki wzrost wynagrodzeń miał negatywny wpływ na konkurencyjność eksportową oraz poziom zatrudnienia.

Serbia i Czarnogóra poczyniła postępy na drodze do spełnienia **standardów europejskich**. W dziedzinie *rynku wewnętrznego* obie republiki osiągnęły ogólnie zadowalający postęp. Obecnie muszą nadal czynić intensywne wysiłki w celu poprawy zdolności legislacyjnej i administracyjnej w przygotowaniu do wypełnienia przyszłych zobowiązań wynikających z Układu o Stabilizacji i Stowarzyszeniu. Republiki muszą ponadto unikać tworzenia między sobą nowych barier.

Obie republiki czynią pewne postępy w obszarze *swobodnego przepływu towarów*. Nie odnotowano jednak szczególnych zmian w dziedzinie normalizacji i certyfikacji. Żadne znaczące zmiany nie dokonały się w dziedzinie *swobody przemieszczania się osób i prawa przedsiębiorczości*. W kwestii *swobody świadczenia usług*, zadowalający postęp daje się zauważyć w Serbii, która przyjęła pakiet nowych ustaw w dziedzinie usług finansowych. Natomiast jedynie ograniczone zmiany odnotowano w obu republikach w odniesieniu do *swobodnego przepływu kapitału*. W Czarnogórze przyjęto nową ustawę o wymianie zagranicznej oraz ustawę o zagranicznych transakcjach bieżących i kapitałowych, czym w dalszym stopniu zliberalizowano dziedzinę przepływu kapitału. Nie poczyniono jednak postępów w zapewnianiu swobodnego przepływu kapitału w obrębie Związku Państw, jako że banki centralne obu republik nie dokończyły realizacji umowy o stworzeniu w pełni funkcjonalnego systemu równoważnych rachunków bankowych.

Pewne postępy odnotowano w odniesieniu do *celi*. Serbia przyjęła nowelizację prawa celnego oraz ustawy o taryfach celnych, harmonizującą krajową nomenklaturę taryfową z nomenklaturą scaloną UE. Czarnogóra przeprowadziła nowelizację prawa celnego oraz przyjęła ustawy o służbie celnej. Poprawia się zdolność administracyjna i operacyjna organów celnych w obu republikach, jednak nadal należy ją znacząco umacniać. W dziedzinie *konkurencji* obie republiki przyjęły nowe prawodawstwo antymonopolowe i powołały podstawowe struktury kontroli pomocy państwa. Niezbędne są dalsze wysiłki w celu uruchomienia stworzonych w republikach systemów kontroli antymonopolowej oraz kontroli pomocy państwa. W obszarze *zamówień publicznych* w Serbii nie odnotowano zmian

prawnych czy administracyjnych. Natomiast Czarnogóra osiągnęła w tej mierze pewien ograniczony postęp poprzez włączenie instytucji Związku Państwa w zakres przepisów w dziedzinie zamówień. Należy znacząco wzmocnić, szczególnie w Czarnogórze, zdolność administracyjną wdrażania i egzekwowania prawa w dziedzinie zamówień publicznych. Obie republiki powinny zapewnić traktowanie podmiotów z drugiej republiki na zasadach krajowych oraz objęcie instytucji Związku Państw ustawowymi zasadami zamówień publicznych. W sprawie *praw własności intelektualnej* w obu republikach poczyniono pewne postępy w przyjmowaniu prawa. Czarnogóra przyjęła ramowy akt wykonawczy w dziedzinie praw własności intelektualnej. Poprawia się egzekwowanie prawa w tym obszarze jednak należy podejmować dalsze energiczne działania. W obu republikach należy w pełni uznać rolę Urzędu Własności Intelektualnej Związku Państw, a Urzędowi temu zapewnić właściwą zdolność administracyjną, umożliwiającą mu wypełnianie powierzonych mu zadań.

W sprawie *polityki sektorowej* osiągnięto pewien, aczkolwiek nierównomierny, postęp. W dziedzinie *przemysłu oraz małych i średnich przedsiębiorstw* obie republiki poczyniły pewne postępy we wdrażaniu postanowień Europejskiej Karty MŚP. Pewne postępy odnotowano w dziedzinie *rolnictwa*. W szczególności Serbia poprawiła zdolność administracyjną Ministerstwa Rolnictwa i przyjęła nowe ramowe akty prawne w dziedzinie weterynarii. W obszarze *ochrony środowiska* w obu republikach osiągnięto pewien ograniczony postęp. W szczególności Czarnogóra przyjęła ustawę o zintegrowanym zapobieganiu zanieczyszczeniom i ich kontroli. Obie republiki poczyniły pewne postępy w dziedzinie *transportu*, zwłaszcza dzięki uczestnictwu w podstawowej sieci transportu regionalnego w Europie Południowo-Wschodniej. W dziedzinie *energii* w obu republikach osiągnięto postęp. W Serbii rozpoczęła działanie Agencja Energetyki; zatwierdzono też strategię rozwoju energetyki na okres do 2015 r. Trwa proces rozdzielania zakresów działalności państwowego przedsiębiorstwa energetycznego. W Czarnogórze pewne postępy poczyniono w restrukturyzacji sektora energii elektrycznej. Serbia i Czarnogóra podpisały Traktat Wspólnoty Energetycznej Europy Południowo-Wschodniej.

Odnotowano pewien postęp w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego i mediów*. W Serbii zakończono wyłączny monopol w telefonii stacjonarnej, jednak Agencja Telekomunikacji nadal nie działa z powodu braku funduszy. W Czarnogórze zakończono proces prywatyzacji przedsiębiorstwa telekomunikacyjnego świadczącego usługi w zakresie telefonii stacjonarnej. W kwestii polityki *audiowizualnej*, w Serbii nie osiągnięto postępu – w republice tej znowelizowano ustawę o radiofonii i telewizji w celu przesunięcia terminu przekształcenia Radia i Telewizji Serbskiej z podmiotu kontrolowanego przez władze państwowe w nadawcę publicznego; ponadto odłożono w czasie prywatyzację nadawców obecnie kierowanych przez jednostki samorządowe. W Czarnogórze natomiast Rada Radiofonii i Telewizji przeprowadziła procedurę przyjmowania wniosków o wydanie koncesji na korzystanie z widma.

W obszarze *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa* nie poczyniono realnych postępów w dziedzinach, w których kompetencje podzielone są między Związek Państw a republiki. Republiki stosują odrębne i różne systemy *wizowe*. W obu republikach nadal w przygotowaniu są krajowe strategie w dziedzinie zintegrowanego *zarządzania granicami*, a w Serbii opóźniono przekazanie policji kompetencji w dziedzinie kontroli granicznej, obecnie należących do sił zbrojnych Związku Państw. W dziedzinie *azyłu*, żadna z republik nie przyjęła jeszcze aktów prawnych niezbędnych do wykonania ustawy ramowej Związku Państw w tym obszarze. W sprawie *migracji*, należy zapewnić pełne egzekwowanie umów o readmisji.

W dziedzinach należących do kompetencji republik, pewne postępy legislacyjne poczyniono w odniesieniu do zwalczania praktyki *prania brudnych pieniędzy*. W dziedzinie reformy *policji*, w Czarnogórze osiągnięto postęp dzięki przyjęciu ustawy o policji oraz ustawy o narodowej agencji bezpieczeństwa. W Serbii natomiast nowe akty prawne w dziedzinie policji i służb bezpieczeństwa nadal oczekują na przyjęcie. Poważny niepokój wywołuje poziom *przestępczości zorganizowanej* w obu republikach. W Czarnogórze przyjęto strategię zwalczania korupcji i przestępczości zorganizowanej.

Kosowo

W okresie wyborów parlamentarnych oraz powołania w ich następstwie rządu koalicyjnego, a także w czasie postawienia w stan oskarżenia przez MTKJ byłego premiera oraz dobrowolnego wydania go Trybunałowi, **sytuacja polityczna** w Kosowie była nadal stabilna. Jednak efekty działalności tymczasowych instytucji samorządowych osłabia ich niewystarczająco demokratyczny charakter oraz ich niewydolność.

Nadal napięte są stosunki między kosowskimi Serbami a kosowskimi Albańczykami. Zbojkotowanie wyborów w 2004 r. przez Serbów kosowskich ograniczyło możliwość artykułowania przez ich społeczność uzasadnionych postulatów na drodze demokratycznej. Jednocześnie większość, którą stanowią kosowscy Albańczycy, nie stworzyła niezbędnych warunków, które ułatwiłyby kosowskim Serbom uczestnictwo w procesie politycznym. Sytuacja ta była poważną przeszkodą we wdrażaniu reformy samorządu lokalnego.

Ogólnie należy znacznie poprawić stan praworządności. Jedną z podstawowych trudności jest brak pewności prawnej w stosunku do praw obowiązujących w Kosowie. Poważnym problemem jest nadal wykonywanie zadań wymiaru sprawiedliwości, w którym rośnie liczba zaległych spraw sądowych. Należy znacznie poprawić jakość działania sądownictwa oraz agencji egzekwowania prawa, aby były one w stanie w pełni egzekwować obowiązujące prawo, szczególnie w odniesieniu do praw majątkowych oraz zwalczania przestępczości zorganizowanej i przestępstw finansowych. Rozpowszechniona jest korupcja, a brak spójnych i zdecydowanych działań na rzecz jej zwalczania.

Nadal niezmiernie słaba jest zdolność administracyjna Kosowa. Jego administracja publiczna jest niewydolna, podlega ingerencjom politycznym i nie zawsze jest sprawiedliwa w swoich działaniach. Chociaż stworzono podstawę prawną funkcjonowania służby cywilnej oraz zarządzania finansami publicznymi, w dziedzinach tych brak przejrzystości i rozliczalności. Należy poprawić koordynację działań władz publicznych oraz dokładniej określić relacje między szczeblem centralnym a gminnym. Jednym z priorytetów jest poprawa jakości podstawowych usług publicznych świadczonych wszystkim społecznościom, co powinno przyczynić się m.in. do ograniczenia zapotrzebowania na usługi świadczone w ramach struktur równoległych, które nadal działają w większości gmin o przewadze ludności kosowsko-serbskiej.

Osiągnięto dalszy postęp w dziedzinie wolności słowa dzięki stworzeniu ram regulacyjnych działalności niezależnych środków przekazu oraz powołaniu dwóch nowych ośrodków akademickich, które sprzyjać mają doskonaleniu jakości dziennikarstwa. Przyjęto nowy akt prawny w dziedzinie przeciwdziałania dyskryminacji; obecnie należy w pełni wdrożyć jego przepisy w celu ochrony praw grup najbardziej narażonych, zwłaszcza kobiet i dzieci. Instytucja rzecznika praw obywatelskich nadal odgrywała kluczową rolę w ochronie praw człowieka oraz ochronie mniejszości.

Poczyniono pewne wysiłki ze strony instytucji Kosowa na rzecz aktywnego docierania do grup potrzebujących pomocy poprzez potępienie aktów przemocy wobec mniejszości, zwiększanie reprezentacji mniejszości oraz zachęcanie do powrotu uchodźców; jednak wysiłki te pozostały deklaracjami, które nie zostały przełożone na praktykę lokalną. Nadal skrajnie trudne jest położenie mniejszości narodowych. Urzędy centralne i gminne w niewystarczającym stopniu posługują się językami mniejszości, co jest przeszkodą w udziale mniejszości w tych instytucjach. Problemem jest także dostęp mniejszości do usług publicznych. W sprawie powrotu uchodźców i przesiedleńców wewnętrznych liczba powracających jest nadal niska. Niepewność co do przyszłego statusu Kosowa oraz obawy o bezpieczeństwo, w połączeniu z niskimi szansami zatrudnienia, zniechęcają Serbów kosowskich i przedstawicieli innych społeczności do powrotu. Szczególną uwagę należy zwrócić na zapewnienie stabilnych środków utrzymania wszystkim społecznościom mniejszościowym już zamieszkującym Kosowo; jednak pilnych działań wymaga sytuacja społeczności Romów, Aszkalów i Egipcjan, szczególnie osób żyjących w warunkach szkodliwych dla zdrowia.

Wznowiono dialog techniczny z Belgradem, a udział Kosowa w inicjatywach na rzecz współpracy regionalnej zasadniczo poprawił się.

Otwarcie dyskusji w sprawie statusu Kosowa stanowi wyzwanie dla całego regionu. Dla osiągnięcia trwałego porozumienia, które umocni bezpieczeństwo i stabilność regionu i zapewni dalsze postępy na drodze do integracji z UE, niezbędne będzie zdecydowane opowiedzenie się przez wszystkie strony za istnieniem wielonarodowego, stabilnego i demokratycznego Kosowa.

W **gospodarce** Kosowa powstają mechanizmy sprawnie funkcjonującej gospodarki rynkowej. Niezbędne są jednak dalsze energiczne wysiłki reformatorskie, które wypełnią poważne braki w dziedzinie konkurencyjności gospodarki.

Utrzymała się stabilność polityki pieniężnej, którą nadal zapewniano poprzez stosowanie euro jako głównej waluty znajdującej się w obiegu. W drugiej połowie 2004 r. oraz na początku 2005 r. inflacja przybrała wartość ujemną. Postępowały reformy strukturalne; od połowy 2004 r. przyspieszono zwłaszcza prywatyzację przedsiębiorstw będących własnością społeczną. Przekształcono w spółki dwa przedsiębiorstwa publiczne. Władze nadal realizowały liberalną politykę handlową i liberalną politykę wobec rynku pracy, zapewniły stosunkową otwartość rynku dla nowych podmiotów oraz zasadniczo korzystne warunki dla przedsiębiorczości. W kontekście przyspieszonej prywatyzacji nastąpił pewien, skromny jednak, napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Jednak wzrost gospodarczy nadal jest dość słaby, na co wpływ ma m.in. spadek wsparcia ze strony ofiarodawców zagranicznych oraz brak dynamiki w gospodarce. Bardzo wysokie jest nadal bezrobocie, a deficyt na rachunku obrotów bieżących pozostaje znaczny. Kombinacja polityki pieniężnej i fiskalnej nie była w pełni właściwa; dotyczy to zwłaszcza znacznego wzrostu wydatków, co doprowadziło do dużego deficytu budżetowego w 2004 r. Opóźniono restrukturyzację przedsiębiorstwa energetycznego, co wynikało przede wszystkim z braku środków umożliwiających finansowanie jego potrzeb inwestycyjnych. Wyzwaniem pozostaje ustalenie praw majątkowych. Brak pewności prawnej oraz słabe wdrażanie prawodawstwa i słaba egzekucja umów nadal hamują rozwój sektora prywatnego i inwestycje. Zakończenie działalności gospodarczej nadal jest długą i skomplikowaną procedurą, głównie ze względu na słabość sądownictwa. Niewystarczająca infrastruktura podstawowa nadal kępuje

działalność gospodarczą. Podwyżki płac realnych osłabiła konkurencyjność Kosowa w eksporcie.

Kosowo poczyniło postępy w dziedzinie dostosowywania się do **standardów europejskich** w wielu obszarach, jednak postępy te były nierównomierne.

Nowe akty prawne i nowe działania wykonawcze obecnie są sprawdzane pod względem ogólnej zgodności z wymogami UE w fazie ich planowania i na wczesnych etapach prac legislacyjnych we właściwych resortach oraz z udziałem Urzędu ds. Procesów Integracji Europejskiej. W siedmiu resortach powołano jednostki do spraw integracji europejskiej; część z nich otrzymuje wsparcie ekspertów zewnętrznych. Przeszkodę stanowi brak wykwalifikowanych ekspertów w zakresie prawa UE; napotkano także trudności w tłumaczeniu nowych aktów prawnych. Mimo opisanych postępów żadna z powyższych struktur służby cywilnej nie została poddana pełnej konsolidacji; nie funkcjonuje też w pełni komisja parlamentarna ds. współpracy międzynarodowej i integracji z UE.

W obszarze *rynku wewnętrznego* osiągnięto pewien postęp w przyjmowaniu nowego prawodawstwa. Znowelizowana ustawa o *zamówieniach publicznych* oparta została na zasadach obowiązujących w UE, nadal jest jednak rozpatrywana przez Zgromadzenie. Nie odnotowano postępów w dziedzinie *prawa własności intelektualnej*. Pozytywne zmiany nastąpiły w dziedzinie *cel*, głównie dzięki wdrożeniu Zintegrowanej Taryfy Celnej dla Kosowa oraz Kodeksu Celnego. Pewien postęp osiągnięto w dziedzinie *podatków*, w której trwa stopniowe dostosowywanie prawa do dorobku prawnego UE. Od 2005 r. w Kosowie działa uproszczony system podatkowy obejmujący dwa typy podatków dochodowych. Należy poprawić zdolność administracji podatkowej do ściągania należności oraz jej zdolność kontrolną; należy także przeciwdziałać nadużyciom związanym z podatkiem akcyzowym.

W dziedzinie *polityki sektorowej* w dalszym ciągu wdrażano postanowienia Europejskiej Karty Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Opublikowano ustawę o wsparciu dla MŚP. Mimo swojego potencjału *rolnictwo* Kosowa nadal nie jest w pełni rozwinięte; w tej dziedzinie należy zaradzić kluczowym występującym w niej problemom takim jak słaba infrastruktura, sytuacja w zakresie praw majątkowych, niewłaściwe kredytowanie, niewydolne mechanizmy kontroli jakości i niski poziom wykształcenia. W obszarze *ochrony środowiska* Kosowo poczyniło pewne postępy w zbliżaniu swojego prawa do dorobku prawnego UE poprzez przyjęcie aktów prawnych w dziedzinie jakości wody i powietrza oraz aktów wykonawczych w dziedzinie oceny skutków oddziaływania na środowisko. Rząd zatwierdził Strategię Ochrony Środowiska; natomiast pięcioletni Plan Działania w dziedzinie Ochrony Środowiska jest nadal w przygotowaniu. Postęp odnotowano w dziedzinie *transportu*, w której Kosowo uczestniczy w inicjatywach regionalnych. Lotnisko w Prisztinie przekazano pod kontrolę cywilną oraz przekształcono w spółkę. Kosowo uczestniczy w pracach nad rozszerzeniem Europejskiej Wspólnej Przestrzeni Lotniczej na Europę Południowo-Wschodnią. W dziedzinie *energii*, Kosowo jest jednym z sygnatariuszy Traktatu Wspólnoty Energetycznej Europy Południowo-Wschodniej. W obszarze telekomunikacji i usług pocztowych, od czerwca 2005 r. zaczęły obowiązywać nowe kody pocztowe.

W obszarze *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa* sytuacja jest nadal niezadowolająca. Pewien postęp osiągnięto jednak w tworzeniu ram prawnych dla zwalczania praktyk *prania brudnych pieniędzy*, choć nadal znacząco poprawić należy mechanizmy wdrożeniowe w tym zakresie. Należy opracować kompleksową strategię *antynarkotykową*, uwzględniającą zarówno nielegalny handel narkotykami, jak i narastający problem nadużywania narkotyków w Kosowie. Trwa przekazywanie władzy Kosowskiej Służbie Policji. Jednak należy nadal

budować zdolność instytucjonalną, szczególnie w odniesieniu do prowadzenia dochodzeń oraz do umiejętności kierowniczych i dowódczych. Potrzebne są wyraźniejsze postępy w ściganiu i sądeniu przestępców oraz w egzekwowaniu zasad praworządności. Niezbędne jest zaostrzenie *walki z przestępczością zorganizowaną* oraz z przestępstwami finansowymi; należy także poprawić lokalną zdolność instytucjonalną w tej dziedzinie w związku z przyszłym przekazywaniem dalszych kompetencji władzom lokalnym.

Turcja

W Turcji trwają przemiany polityczne, a kraj ten nadal w wystarczającym stopniu spełnia **kryteria polityczne** z Kopenhagi. Niedawno zostały wprowadzone w życie ważne reformy legislacyjne, które powinny doprowadzić do zmian strukturalnych systemu prawnego, szczególnie w sądownictwie. Jednak w 2005 r. tempo przemian spadło, a wdrażanie reform nadal przebiega nierównomiernie. Choć skala naruszeń praw człowieka zmniejsza się, występują one jednak nadal; w związku z tym istnieje pilna potrzeba zarówno wdrożenia istniejącego już prawodawstwa w tej mierze, jak i podejmowania dalszych inicjatyw legislacyjnych w niektórych obszarach. Należy podjąć dalsze znaczne wysiłki w dziedzinie swobód podstawowych i praw człowieka, a w szczególności wolności słowa, praw kobiet, wolności religijnych, praw związków zawodowych i praw kulturowych, jak również zaostrzyć walkę z torturami i złym traktowaniem osób. Turcja powinna w szczególności zadbać o lepsze włączanie procesu reform do zakresu prac wszystkich władz publicznych. Wyrażana przez Turcję wola realizacji dalszych reform politycznych powinna przekładać się na bardziej konkretne osiągnięcia, przynoszące korzyści wszystkim obywatelom Turcji, niezależnie od ich pochodzenia.

W kwestii *demokracji i praworządności* zrealizowano ważne reformy strukturalne, zwłaszcza w dziedzinie funkcjonowania sądownictwa. Weszło w życie sześć aktów prawnych, o których mowa w zaleceniu Komisji z 2004 r. Jednak ich wykonanie w praktyce przebiega nierównomiernie. Z jednej strony, kilka orzeczeń wskazuje, że sądy w coraz większym stopniu działają zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Z drugiej strony wydano szereg decyzji, wiążących się zwłaszcza ze swobodą głosu poglądów w sprawach tradycyjnie uznawanych za drażliwe, które poskutkowały ściganiem osób je głoszących i orzeczeniami skazującymi. Nadal realizowano reformy w dziedzinie stosunków między sferą cywilną a wojskową, jednak wojsko nadal ma znaczne wpływy, czego wyrazem są oświadczenia jego przedstawicieli w sprawie wydarzeń politycznych w kraju i polityki rządu.

W dziedzinie *ochrony praw człowieka i ochrony mniejszości*, ogólny obraz jest – mimo pewnych postępów – mieszany. W sprawie zwalczania praktyk stosowania tortur i złego traktowania weszły w życie dalsze przepisy, uzupełniające już obowiązujące ramy prawne kompleksowo regulujące tę dziedzinę, a skala tych praktyk zmniejsza się. Nadal jednak często pojawiają się doniesienia o stosowaniu tortur i złym traktowaniu, a osoby winne tych przestępstw nadal są często bezkarne.

Poczyniono postępy legislacyjne w dziedzinie korzystania ze swobód podstawowych, zwłaszcza dzięki wejściu w życie nowego kodeksu karnego oraz nowej ustawy o stowarzyszeniach; także w praktyce osoby fizyczne i organizacje społeczeństwa obywatelskiego korzystają z szerszego zakresu swobód niż w przeszłości. Mimo to osoby fizyczne nadal są ścigane i skazywane za wyrażanie poglądów bez użycia przemocy, a działalność niektórych stowarzyszeń nadal poddawana jest ograniczeniom. W tym kontekście ściśle śledzony będzie przebieg rozpraw sądowych prowadzonych na podstawie artykułu 301.

Nadal pojawiają się doniesienia o nieproporcjonalnym stosowaniu środków przymusu wobec demonstracji przez służby bezpieczeństwa. Mimo pewnych doraźnych działań w dziedzinie wolności wyznania, mniejszości i społeczności wyznaniowe nadal nie mają osobowości prawnej. Należy pilnie zaradzić napotykanym przez nie trudnościami poprzez przyjęcie ram prawnych kompleksowo regulujących tę sferę zgodnie z normami europejskimi. Więcej uwagi poświęca się obecnie prawom kobiet, jednak przemoc wobec kobiet pozostaje sprawą budzącą poważny niepokój.

Mimo większej niż wcześniej tolerancji dla posługiwania się językami innymi niż turecki, możliwości korzystania z praw kulturowych są nadal ograniczone. Nie zezwolono do tej pory na nadawanie programów w języku kurdyjskim, zlikwidowano kursy języka kurdyjskiego, a politycy nadal są karani za posługiwanie się tym językiem w niektórych kontekstach. Turcja nadal prowadzi restrykcyjną politykę w dziedzinie praw mniejszości i praw kulturowych.

Mimo coraz powszechniejszej zgody, że należy zająć się sprawą rozwoju gospodarczego, kulturalnego i społecznego na południowym wschodzie kraju, osiągnięto w tej mierze bardzo niewielki konkretny postęp, a od czasu wznowienia aktów przemocy ze strony PKK pogorszyła się tam sytuacja w zakresie bezpieczeństwa. Szereg trudności nadal napotykają przesiedleńcy wewnątrz.

W *kwestiach regionalnych* rząd Turcji kilkakrotnie deklarował swoją niezmienną wolę kompleksowego uregulowania problemu Cypru zgodnie z planem przedstawionym przez Sekretarza Generalnego ONZ. Dnia 29 lipca Turcja podpisała Protokół Dodatkowy, dostosowujący Układ o Stowarzyszeniu Turcji z WE w związku z przystąpieniem do UE dziesięciu nowych Państw Członkowskich. Jednocześnie jednak Turcja wydała jednostronną deklarację, w której oświadczyła, że podpisanie tego protokołu nie jest równoznaczne z formalnym uznaniem Republiki Cypryjskiej. Dnia 21 września UE przyjęła własną deklarację, w której wskazano, że deklaracja Turcji nie ma wpływu na jej zobowiązania wynikające z Protokołu Dodatkowego. W deklaracji UE podkreślono, że uznanie wszystkich Państw Członkowskich jest niezbędnym składnikiem procesu akcesyjnego. Podkreślono również potrzebę wsparcia wysiłków Sekretarza Generalnego ONZ na rzecz kompleksowego rozwiązania problemu Cypru, które przyczyniłoby się do zapewnienia pokoju, stabilności i harmonijnych stosunków w regionie. Turcja nadal wetauje członkostwo Cypru w niektórych organizacjach międzynarodowych, a także jego uczestnictwo w Porozumieniu z Wassenaar w sprawie kontroli eksportu broni oraz towarów podwójnego zastosowania. Stosunki między Grecją a Turcją nadal rozwijają się pozytywnie. Jednak mimo odbycia od 2002 r. 31 rund spotkań, strony nie były do tej pory w stanie osiągnąć kompleksowego porozumienia w sprawie nierozwiązanego sporu granicznego.

W odniesieniu do **kryteriów gospodarczych**, Turcję można uznać za sprawnie funkcjonującą gospodarkę rynkową, o ile zapewni ona trwałość ostatnich osiągnięć stabilizacyjnych i reformatorskich. Turcja powinna również w perspektywie średniookresowej być w stanie sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym wewnątrz Unii, o ile zdecydowanie kontynuować będzie politykę stabilizacji oraz podejmie dalsze zdecydowane kroki na rzecz reform strukturalnych.

W ciągu ostatniego roku osiągnięto dalszą znaczącą stabilizację makroekonomiczną. Dzięki rygorystycznej i ostrożnej kombinacji polityki pieniężnej i fiskalnej, następowała dalsza konsolidacja fiskalna, poprawiła się dynamika długu, a inflacja ponownie spadała; jednocześnie na dobrym poziomie utrzymał się wzrost gospodarczy. Osiągnięto znaczny postęp w zakresie poprawy zarządzania finansami publicznymi i kontroli nad nimi; w

rezultacie poprawiła się także przejrzystość fiskalna. Trwa zasadnicza przebudowa systemu zabezpieczenia społecznego i systemu ochrony zdrowia. Kolejne zmiany udoskonalające ramy nadzorcze i regulacyjne w sektorze bankowym, a także postępy w prywatyzacji, stopniowo przekładają się na zacieśnienie dyscypliny finansowej podmiotów gospodarczych i poprawę panujących w Turcji warunków dla przedsiębiorczości i dla inwestowania. Wzrosła wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Wykorzystanie tych korzystnych zmian jako podstawy dla dalszych działań wymagało będzie dalszej stabilizacji makroekonomicznej, opartej o rygoryzm budżetowy. Należy pilnie śledzić deficyt na rachunku obrotów bieżących, który ostatnio gwałtownie wzrósł, i wykazać się gotowością do szybkich działań w tej mierze. Proces stabilizacji powinny wspierać i umacniać dalsze reformy strukturalne, zwłaszcza reformy zmierzające do umocnienia praworządności, usprawnienia procesu prywatyzacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw, niwelowania równowagi na rynku pracy oraz ograniczania szarej strefy w gospodarce. Należy efektywniej rozdzielać środki, zwłaszcza poprzez reformę kluczowych rynków. Konieczne jest przestrzeganie zobowiązań do ograniczenia łącznych wydatków płacowych. Należy kontynuować reformę procedur budżetowych związanych z wydatkami publicznymi i zapewnić pełne wdrożenie udoskonalonych ram regulacyjnych i prawnych.

Odnosnie do **zdolności do przyjęcia i wdrożenia porządku prawnego**, od 2004 r. Turcja poczyniła pewne postępy, które były jednak nierównomierne. Postęp osiągnięto w obszarze *swobodnego przepływu towarów*, zwłaszcza w odniesieniu do przepisów ujętych w nowym podejściu, w tym możliwości powiadamiania przez Turcję organów oceny zgodności, oraz w odniesieniu do nadzoru rynku. W innych obszarach, tj. obszarach objętych starym podejściem i obszarach niezharmonizowanych, nie poczyniono żadnych postępów. Mimo istnienia Unii Celnej WE-Turcja, przepływ towarów nie jest całkowicie swobodny.

W obszarze *swobodnego przepływu kapitału* odnotowano nieznaczną poprawę. Zniesiono pewne ograniczenia, ale obcokrajowcy nadal nie mogą nabywać nieruchomości i podejmować działalności w niektórych sektorach gospodarki. Pewien postęp osiągnięto w ważnej dziedzinie zwalczania praktyk prania brudnych pieniędzy, jednak dostosowanie prawa w tej dziedzinie do dorobku wspólnotowego jest nadal niepełne.

Pewne postępy poczyniono także w dziedzinie *prawa spółek*, zwłaszcza w odniesieniu do standardów rachunkowości i audytu. W tym rozdziale ogólne dostosowanie do dorobku wspólnotowego jest jednak nadal ograniczone.

Proces dostosowywania prawa do dorobku wspólnotowego w dziedzinie *praw własności intelektualnej* jest zaawansowany; na tym polu odnotowano dalszą poprawę. Pewna poprawa nastąpiła także w odniesieniu do egzekwowania prawodawstwa w tej mierze, jednak jest to nadal najsłabszy aspekt systemu.

W obszarze *polityki konkurencji* w stopniu zadowalającym dostosowano do wspólnotowego dorobku prawnego przepisy w zakresie przedsiębiorstw (przepisy antymonopolowe oraz dotyczące kontroli nad fuzjami); zostały one w sposób zadowalający wdrożone przez organ ds. konkurencji. Z drugiej strony w dziedzinie pomocy państwa nie odnotowano żadnych postępów ani pod względem dostosowywania prawa, ani jego egzekwowania. W związku z tym stopień dostosowania pozostaje ograniczony, mimo zobowiązań dwustronnych w tej mierze. Szczególną uwagę należy zwrócić na pomoc państwa w hutnictwie.

Pewne postępy poczyniono w sprawie *kontroli finansowej*, zwłaszcza w sektorach ubezpieczeń i uzupełniających programów emerytalno-rentowych. Należy dokonać konsolidacji postępów poczynionych w sektorze bankowym. Mimo wymienionych postępów, ogólny stopień dostosowania prawa do dorobku wspólnotowego w tej dziedzinie jest ograniczony; wzmocnić należy też zdolność administracyjną.

W obszarze *społeczeństwa informacyjnego i mediów* odnotowano pewien postęp w odniesieniu do elektronicznych technologii teleinformatycznych, gdzie postępowała liberalizacja, oraz w odniesieniu do usług w dziedzinie społeczeństwa informacyjnego. Skuteczne wdrażanie prawodawstwa wymagałoby dalszego wzrostu zdolności administracyjnej. W dziedzinie polityki audiowizualnej, zarówno osiągnięty ostatnio postęp, jak i ogólny poziom dostosowania prawa do dorobku wspólnotowego, są nadal ograniczone.

Bardzo ograniczone były postępy w obszarze *rolnictwa i rybołówstwa*. Podjęto pewne inicjatywy w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich, jednak należy je jeszcze umocnić. Ogólny poziom dostosowania prawa do dorobku wspólnotowego oraz zdolność administracyjna w tym obszarze pozostają bardzo ograniczone.

Dość ograniczony jest także stopień dostosowania prawa do dorobku wspólnotowego w obszarach *bezpieczeństwa żywności, polityki weterynaryjnej i polityki fitosanitarnej*. Poziom tego dostosowania jest wyższy w pewnych podsektorach ogólnej polityki w dziedzinie żywności, jednak dostosowanie to jest nadal niepełne, a wdrażanie prawa wydaje się nastrożać trudności. Nie stworzono ogólnych ram polityki weterynaryjnej. Jednak rozpoczęto prace administracyjne w tej dziedzinie w celu rozpoznania problemów występujących w terenie oraz zmiany administracyjne niezbędne do ich rozwiązywania. Pewien ograniczony postęp osiągnięto w polityce fitosanitarnej. Zasadniczego wzmocnienia wymagają struktury administracyjne w tym obszarze.

Postępy poczynione w dziedzinie *transportu* rozkładają się nierównomiernie na różne rodzaje transportu. Pewien postęp osiągnięto w zakresie transportu drogowego, gdzie prace dostosowawcze są bardziej zaawansowane, jednak nadal nie nastąpiło pełne wdrożenie prawodawstwa w tej dziedzinie. Niezbędne są zasadnicze reformy prawne i instytucjonalne w kolejnictwie. W żegludze morskiej odnotować można pewien postęp pod względem dostosowywania prawa do dorobku wspólnotowego oraz poprawy zdolności administracyjnej. W zakresie transportu lotniczego również odnotować można pewien postęp, choć stopień ogólnego dostosowania prawa do dorobku wspólnotowego pozostaje ograniczony. Pewien ogólny postęp osiągnięto w dziedzinie *energii*, zwłaszcza w kwestiach bezpieczeństwa dostaw oraz energii odnawialnej. Natomiast jedynie ograniczone postępy poczyniono w tworzeniu wewnętrznego rynku energii, a żadnego postępu nie osiągnięto w kwestiach pomocy państwa w tym sektorze i efektywności energetycznej. Jeżeli Turcja osiągnie zdolność produkcji energii jądrowej, konieczna będzie poprawa zdolności administracyjnej, która zapewni wysoki poziom bezpieczeństwa jądrowego. Pewne postępy poczyniono odnośnie do ochrony przed promieniowaniem.

W dziedzinie *podatków* postęp jest ograniczony, zarówno w sprawie podatków pośrednich, jak i bezpośrednich. Ogólnie rzecz biorąc system fiskalny w Turcji jest częściowo zgodny z dorobkiem wspólnotowym, jednak niezbędne są dalsze zasadnicze prace dostosowawcze. Kwestią do rozwiązania pozostaje rozmiar szarej strefy w gospodarce. Zasadniczej rozbudowy wymaga zdolność administracyjna w tym obszarze.

Pewne postępy poczyniono w dziedzinie *statystyki*, zwłaszcza w odniesieniu do klasyfikacji oraz branżowych danych statystycznych. Stopień dostosowania prawa krajowego do dorobku wspólnotowego w tej dziedzinie jest obecnie ograniczony, jednak trwa współpraca między Eurostatem a Państwowym Instytutem Statystycznym. Pewne postępy poczyniono w obszarze *zatrudnienia i polityki społecznej*. Jednak mimo stosunkowo zaawansowanego poziomu dostosowania prawa do dorobku wspólnotowego w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, nadal niezbędne są znaczne wysiłki w dziedzinach takich jak dialog społeczny, równość płci i przeciwdziałanie dyskryminacji. Zasadnicze prace wykonać należy pod względem wdrażania prawa oraz poprawy zdolności administracyjnej.

Strategia Turcji w dziedzinie *polityki przemysłowej* już obecnie jest w znacznej części zgodna z podstawowymi zasadami przyjętymi w tym obszarze w UE. Od czasu przedłożenia ostatniego sprawozdania poczyniono pewne dalsze postępy w tym obszarze, zwłaszcza w polityce wobec MSP. W obszarze *polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych* postęp był nierównomierny. Od czasu przedłożenia ostatniego sprawozdania nie nastąpiły zmiany w dziedzinach organizacji terytorialnej i programowania. Natomiast postęp osiągnięto w tworzeniu ram prawnych oraz w sprawach zarządzania finansowego i kontroli finansowej. Nadal niezbędne są zasadnicze wysiłki na rzecz powołania odpowiednich struktur instytucjonalnych. Należy powołać, a następnie umacniać jednostki administracyjne realizujące politykę regionalną, działające zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym.

W obszarze *sądownictwa i praw podstawowych*, Turcja poczyniła postępy w dostosowywaniu się do przyjętych w UE standardów i praktyk w sądownictwie i w zwalczaniu korupcji. Jednak niezbędne są dalsze działania w celu zapewnienia niezależności i skuteczności sądownictwa. W sprawie korupcji niezbędne są dalsze działania, które podniosą skuteczność organów odpowiedzialnych za jej zwalczanie oraz poprawią świadomość publiczną faktu, że korupcja jest poważnym przestępstwem.

Turcja nadal dostosowywała swoje prawo krajowe do dorobku wspólnotowego w obszarze *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa*. W tych dziedzinach prawo tureckie zostało, ogólnie rzecz biorąc, częściowo dostosowane do dorobku wspólnotowego. Niezbędny jest dalszy postęp w szeregu dziedzin, takich jak przyjęcie ustawy o ochronie danych osobowych, przyjęcie i wdrożenie krajowego planu działań w dziedzinie zarządzania granicami, wdrożenie krajowego planu działań w dziedzinie migracji i azylu, zniesienie ograniczeń geograficznych w stosowaniu Konwencji Genewskiej oraz rozwój współpracy między agencjami.

W obszarze *ochrony środowiska* Turcja poczyniła ograniczone postępy. Ogólny stopień transpozycji wspólnotowego dorobku prawnego jest nadal niski, z wyjątkiem dziedzin gospodarki odpadami i hałasu, w których proces transpozycji jest zaawansowany. Nadal niepokój wywołuje słabe wdrażanie i egzekwowanie prawa w tym obszarze. Turcja musi podjąć działania, które pozwolą uwzględnić politykę ochrony środowiska przy określaniu i wdrażaniu polityki w innych sektorach.

Stale postępują prace dostosowawcze w dziedzinie *ochrony konsumentów i zdrowia*. Postępy poczyniono szczególnie we wdrażaniu środków nie związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa. Natomiast w sprawie środków związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa nie osiągnięto postępu. Odnotowano pewne zmiany w zakresie zdrowia publicznego, zwłaszcza w sprawie prawodawstwa w dziedzinie tytoniu. Należy poprawić zdolność administracyjną w tym obszarze.

Przepisy dotyczące *unii celnej* są już w dużym stopniu dostosowane do dorobku wspólnotowego; dostosowania tego dokonano m.in. w celu zapewnienia przestrzegania postanowień umów dwustronnych WE-Turcja. Jednak niezbędne jest dalsze dostosowywanie tureckiego kodeksu celnego do kodeksu WE. Niepokój budzi fakt stosowania prawa innego niż celne w wolnych obszarach celnych oraz nadal słabe egzekwowanie praw własności intelektualnej w czasie kontroli celnych.

Turcja w znacznym stopniu stosuje się do handlowych aspektów polityki UE w dziedzinie *stosunków zewnętrznych*, co stanowi zobowiązanie wynikające z unii celnej WE-Turcja. W szczególności podpisano nowe umowy o wolnym handlu z krajami trzecimi. Turcja zdołała w dużym stopniu dostosować się do obowiązującego w WE systemu ogólnych preferencji taryfowych. Turcja w dużym stopniu dostosowała się także do prowadzonej przez UE *wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*. Dalszej poprawie uległy stosunki z krajami sąsiedzkimi, w tym z Grecją. Nadal zamknięta jest granica z Armenią. Turcja i UE różnią się w swoich interpretacjach porozumień Berlin Plus między UE a NATO, co stanowi przeszkodę w strategicznej współpracy EU-NATO w dziedzinie zarządzania kryzysowego.